

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Jessica Levová

**Koordinace a spolupráce zpravodajských
služeb v České republice**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Ing. Martin Adamec, LL.M., Ph.D.

Katedra správního práva a správní vědy

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 8. 4. 2024

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou prací vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 142 045 znaků včetně mezer.

Jessica Levová

V Praze dne 8. 4. 2024

Poděkování

Ráda bych poděkovala svému vedoucímu práce, JUDr. Ing. Martinovi Adamcovi, LL.M., Ph.D., za upřímný zájem o mé téma, vstřícný přístup a ochotu při vedení této práce. Dále děkuji Ing. Bc. Luďkovi Michálkovi, Ph.D., za odborné konzultace, cenné rady a připomínky k mé práci. Zvláštní poděkování patří mému otci za jeho neocenitelnou pomoc.

Obsah

Úvod	6
1 Vymezení zpravodajských služeb	9
1.1 <i>Definice zpravodajských služeb</i>	9
1.2 <i>Klasifikace zpravodajských služeb</i>	11
1.2.1 Vnitřní a vnější.....	11
1.2.2 Civilní a vojenské.....	11
1.2.3 Ústřední a resortní.....	12
1.3 <i>Právní rámec činnosti zpravodajských služeb</i>	12
2 Zpravodajský systém v České republice	14
2.1 <i>Vláda České republiky</i>	15
2.2 <i>Bezpečnostní rada státu</i>	16
2.3 <i>Výbor pro zpravodajskou činnost</i>	16
3 Zpravodajské služby České republiky	18
3.1 <i>Bezpečnostní informační služba (BIS)</i>	18
3.1.1 Postavení, řízení a organizační struktura BIS	19
3.1.2 Působnost BIS.....	22
3.2 <i>Úřad pro zahraniční styky a informace (ÚZSI)</i>	23
3.2.1 Postavení, řízení a organizační struktura ÚZSI.....	24
3.2.2 Působnost ÚZSI	26
3.2.3 Působnost ÚZSI v zahraničí.....	27
3.2.4 Návrh zákona o Úřadu pro zahraniční styky a informace	27
3.3 <i>Vojenské zpravodajství (VZ)</i>	29
3.3.1 Postavení, řízení a organizační struktura VZ	30
3.3.2 Působnost VZ.....	32
3.4 <i>Schématické srovnání zpravodajských služeb</i>	34
3.5 <i>Vybrané právní problémy systému zpravodajských služeb</i>	35
4 Koordinace činnosti zpravodajských služeb	37
4.1 <i>Výzkumná část</i>	37
4.2 <i>Koordinace činnosti zpravodajských služeb (v užším smyslu)</i>	38
4.3 <i>Zadávání úkolů zpravodajským službám</i>	43
4.4 <i>Podávání zpráv zpravodajskými službami</i>	44

5	Spolupráce zpravodajských služeb	46
5.1	<i>Zákonná úprava spolupráce zpravodajských služeb</i>	48
5.1.1	Možná novelizace zákona	49
5.2	<i>Vzájemná spolupráce zpravodajských služeb v praxi</i>	51
5.2.1	Případová studie – Dying Ember.....	52
5.2.2	Hodnocení vzájemné spolupráce zpravodajských služeb v praxi	53
5.3	<i>Spolupráce zpravodajských služeb s veřejností</i>	56
6	Kontrola zpravodajských služeb České republiky	57
6.1	<i>Vnitřní kontrola</i>	58
6.2	<i>Vnější kontrola</i>	58
6.2.1	Kontrola BIS	60
6.2.2	Kontrola ÚZSI	61
6.2.3	Kontrola VZ.....	61
6.2.4	Kontrola Orgánem nezávislé kontroly zpravodajských služeb	61
6.2.5	Kontrola veřejností a tiskem	65
	Závěr	67
	Seznam zkratk	71
	Seznam použité literatury	73
	Seznam obrázků	77
	Koordinace a spolupráce zpravodajských služeb v České republice	78
	Abstrakt a klíčová slova	78
	Coordination and cooperation of intelligence services in the Czech Republic	79
	Summary and key words	79

Úvod

Prioritou každého státu je zajištění jeho bezpečnosti a svrchovanosti. Zpravodajské služby jsou nedílnou součástí jakéhokoliv státního zřízení, jak v demokratických, tak i v nedemokratických režimech. Ve své zásadě sledují ten samý cíl, kterým je v první řadě chránit stávající režim, svrchovanost, bezpečnost a obranyschopnost státu. Rozdíl je samozřejmě ve formě práce zpravodajských služeb. Zatímco v demokratických státech jsou pravomoci zpravodajských služeb jednoznačně ohraničeny zákonem a jejich aktivity podléhají kontrole z několika stran, zcela jiné pravomoci mají zpravodajské služby v pseudodemokratických či diktátorských režimech. Takové služby mají nebyvalá oprávnění pro své aktivity, pohybují se mimo zákon a je zde vyloučen jakýkoliv nestranný a nezávislý dohled nad jejich aktivitami.

V České republice, která je nepochybně státem svrchovaným a demokratickým, je pro činnost zpravodajských služeb stanoven základní princip jejich fungování, tj. princip podřízenosti ústavě, zákonům a dalším právním předpisům. Zpravodajské služby České republiky jako státní instituce mohou působit pouze v mezích, způsobem a za použití takových prostředků, které jsou vymezeny příslušnými platnými právními normami.

V rámci České republiky je na zpravodajské služby nahlíženo různě. Zejména laická veřejnost a média mnohdy hledí na zpravodajské služby s určitým despektem a obavou hrozby pro demokracii, jenž je z pochopitelných důvodů vyvolána vzpomínkami na nedávnou komunistickou minulost.

Cílem této diplomové práce je objasnit postavení, působnost a činnost českých zpravodajských služeb s důrazem na jejich vzájemnou spolupráci a koordinaci činnosti v rámci i nad rámec právního řádu České republiky. Úkolem této práce je snaha o ucelený výklad k problematice zpravodajských služeb na území České republiky, a dále také upozornit na specifickou právní úpravu zpravodajských služeb. Při psaní diplomové práce jsem se proto zaměřila na analýzu současného modelu zpravodajských služeb *de lege lata*. Součástí je zamyšlení se nad možnými změnami v takto nastaveném modelu. Práce je zaměřena na právní úpravu účinnou ke dni 1. 3. 2024.

Problematika fungování zpravodajských služeb je bezpochyby komplikovanou oblastí, která si dle mého zaslouží pozornost. V rámci této diplomové práce se tak snažím o co nejkomplexnější pohled na tuto problematiku, a to i nad rámec současné

odborné literatury. Mým cílem je i nad rámec právní úpravy zpravodajských služeb uváděný v odborné literatuře, rozebrat jednotlivé aspekty fungování zpravodajských služeb v České republice. Jak napovídá i samotný název diplomové práce, největší pozornost je věnována oblastem vzájemné spolupráce a koordinace zpravodajských služeb, jež v současném demokraticky fungujícím státě považují za stěžejní oblasti, o kterých se nepříliš mluví, zejména z důvodu utajovanosti informací. I přes tuto skutečnost, jsem se pokusila o hlubší rozbor této problematiky.

Hlavním přínosem této práce by tak měl být komplexní souhrn informací vztahujících se ke zpravodajským službám České republiky za použití právních předpisů, odborné literatury a doplněný o rozhovory se současnými i bývalými příslušníky jednotlivých zpravodajských služeb.

Při zpracování práce využívám převážně deskriptivní metodu k popsání současného stavu, dále pak analytickou a výkladovou metodu k rozboru vybraných problematik a formulaci vlastních názorů. V neposlední řadě je použita metoda dotazování založená na kladení předem sestavených otázek vybraným konkrétním příslušníkům Bezpečnostní informační služby, Úřadu pro zahraniční styky a informace a Vojenského zpravodajství.

Práce je členěna do 6 hlavních kapitol. V první kapitole se věnuji zejména obecnému vymezení, klasifikaci a právnímu rámci činnosti zpravodajských služeb. Druhá kapitola je zaměřena na vysvětlení fungování zpravodajského systému v České republice, jednotlivé podkapitoly jsou věnovány postavení a pravomocem Vlády České republiky, Bezpečnostní rady státu a Výboru pro zpravodajskou činnost.

Třetí kapitola je věnována jednotlivým zpravodajským službám: Bezpečnostní informační službě, Úřadu pro zahraniční styky a informace a Vojenskému zpravodajství. Tyto kapitoly jsou zaměřeny vždy na specifické rysy dané zpravodajské služby, oblasti její působnosti, postavení, řízení a organizační strukturu dané zpravodajské služby a jejich příslušníků. V samotném závěru kapitoly uvádím srovnání těchto třech zpravodajských služeb a poukazuji na jednotlivé problematické prvky současné právní úpravy.

Čtvrtá kapitola je zaměřena na téma koordinace (řízení) činnosti zpravodajských služeb, v rámci, níž se dotýkám témat způsobu zadávání úkolů zpravodajským službám a podávání zpráv zpravodajskými službami.

Zcela stěžejní kapitolou této práce je kapitola pátá, která se věnuje spolupráci zpravodajských služeb. V té postupně rozebírám témata zákonné úpravy spolupráce, její

možné novelizace, praktického fungování takové spolupráce napříč jednotlivými zpravodajskými službami. To je doplněno i případovou studií, která demonstruje, jak taková spolupráce probíhá na základě zákona v praxi. Hlavním zdrojem informací, zde jsou jednotlivé rozhovory s příslušníky všech tří zpravodajských služeb v České republice. Závěr kapitoly je věnován i možnému vývoji spolupráce zpravodajských služeb s veřejností.

Poslední šestá kapitola je věnována kontrole zpravodajských služeb v České republice.

Při zpracování práce využívám převážně deskriptivní metodu k popsání současného stavu, dále pak analytickou a výkladovou metodu k rozboru vybraných problematik a formulaci vlastních názorů. V neposlední řadě je použita metoda dotazování založená na kladení otázek vybraným příslušníkům Bezpečnostní informační služby, Úřadu pro zahraniční styky a informace a Vojenského zpravodajství.

Hlavním zdrojem informací při zpracování této diplomové práce byly samotné normativní právní akty regulující postavení, oprávnění a činnost zpravodajských služeb ČR, a dále již zmíněné rozhovory s respondenty. Sekundárním zdrojem pak byla odborná literatura, odborné články a dokumenty k tématu bezpečnosti a zpravodajských služeb. Další informace byly čerpány z relevantních internetových zdrojů zaměřených na zpravodajskou problematiku, a webové prezentace samotných zpravodajských služeb ČR a dalších státních orgánů. Vycházela jsem výhradně z veřejně dostupných zdrojů a informací, jelikož řada informací a dokumentů vztahujících se ke zpravodajským službám podléhá příslušnému stupni utajení.

1 Vymezení zpravodajských služeb

Jak již vyplývá ze samotného názvu, má diplomová práce se věnuje právnímu rámci spolupráce a koordinace zpravodajských služeb. Z tohoto důvodu považuji za nezbytné v první řadě vymezit pojem „zpravodajská služba“.

1.1 Definice zpravodajských služeb

Definice pojmu „zpravodajská služba“ existuje opravdu mnoho. Budeme-li vycházet ze zákonné právní úpravy, je nutné nahlédnout do zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o zpravodajských službách“), konkrétně §2 definuje zpravodajské služby jako *státní orgány pro získávání, shromažďování a vyhodnocování informací důležitých pro ochranu ústavního zřízení, významných ekonomických zájmů, bezpečnost a obranu České republiky.*

Další možnou a poněkud rozvitější definici nám nabízí kniha Ing. Ludka Michálka. *„Zpravodajské služby jsou státní orgány, které jsou zřízeny za účelem získávání, shromažďování a vyhodnocování informací z bezpečnostní oblasti vymezené působností stanovenou příslušnou legislativou a jejich poskytování oprávněným adresátům – příslušným ústavním činitelům (politickým představitelům), případně dalším státním orgánům, které jim mají napomáhat k co možná nejlepším rozhodnutím.“¹*

Dvě výše uvedené definice jsou si v mnohém podobné, a co do základu obsahují stejné informace. Definují zpravodajské služby jako orgány státu, jenž jsou zřizovány za zvláštním účelem. Jedná se o služby, které získávají, shromažďují a vyhodnocují pouze ty informace, které se dotýkají vnitřní a vnější bezpečnosti státu, jeho ekonomických zájmů či zájmů ohrožujících ústavní zřízení.

Z obecnějšího hlediska lze zpravodajské služby zahrnout mezi státní orgány zajišťující bezpečnost státu. Zpravodajské služby jako organizace bývají řazeny mezi tzv. veřejné sbory, resp. bezpečnostní sbory, popř. ozbrojené bezpečnostní sbory.² Ostatně zákonem č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, byl v úvodním ustanovení §1 odst. 1 zaveden pojem bezpečnostní sbory jako

¹ MICHÁLEK, Luděk; POKORNÝ, Ladislav; STIERANKA, Jozef; MARKO, Michal a VAŠKO, Adrián. *Zpravodajské služby a zpravodajská činnost*. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2021. ISBN 978-80-7598-725-9. str. 41

² MICHÁLEK, Luděk; POKORNÝ, Ladislav; STIERANKA, Jozef; MARKO, Michal a VAŠKO, Adrián. *Zpravodajské služby a zpravodajská činnost*. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2021. ISBN 978-80-7598-725-9. str. 51

souhrnné označení Policie ČR, Hasičského záchranného sboru ČR, Celní správy ČR, Vězeňské služby ČR, Generální inspekce bezpečnostních sborů, Bezpečnostní informační služby (BIS) a Úřadu pro zahraniční styky a informace (ÚZSI).³ Avšak žádná z výše uvedených kategorií neobsahuje v platné právní úpravě vyčerpávající výčet všech zpravodajských služeb.

Zpravodajské služby jsou většinou odborné literatury vnímány jako oblast *sui generis*. Vyznačují se jednak základními charakteristikami státních orgánů, jednak i charakteristikami specifickými. Základní znaky spočívají v tom, že se jedná o orgány zřízené státem, financované ze státního rozpočtu a mají zákonem vymezený obor působnosti a pravomoc. Dále plní specifické funkce, které jiné státní orgány nemohou naplňovat (zejm. v oblasti bezpečnosti státu). Pro naplňování takových úkolů disponují specifickými prostředky získávání informací, které jsou v zákoně taxativně vymezeny.⁴ Mezi specifické prostředky patří zpravodajská technika, krycí prostředky a krycí doklady, sledování a využívání osob jednajících ve prospěch dané služby. Některé ze specifických prostředků (například sledování) mohou využívat i příslušníci Policie České republiky dle příslušných ustanovení zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (dále jen „trestní řád“), avšak zásadní rozdíl spočívá v účelu použití těchto specifických prostředků získávání informací. Dle §158b odst. 2 Trestního řádu stanovuje, že použití těchto specifických prostředků získávání informací nesmí sledovat jiný zájem než získání skutečností důležitých pro trestní řízení. Zatímco zpravodajské služby se použitím specifických prostředků pokouší získat a vyhodnotit informace důležité pro ochranu ústavního zřízení, významných ekonomických zájmů, bezpečnosti a obrany České republiky.⁵

Lze shrnout, že se zpravodajské služby podílejí na zajišťování specifických bezpečnostních funkcí státu a zpravidla jim nejsou přiznány rozhodovací pravomoci spojené s vydáváním aktů aplikace práva.

Na závěr této podkapitoly považuji za důležité zmínit, že se často setkáváme s označením „tajné služby“. To se ovšem neseťkává s realitou fungování dnešních zpravodajských služeb, které působí v demokratickém právním státě. Pojem „tajné

³ KUDRNA, Jan. *Právní aspekty zajišťování bezpečnosti státu: (rizika, výzvy a možnosti řešení)*. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2023. ISBN (Kudrna, Právní aspekty zajišťování bezpečnosti státu: (rizika, výzvy a možnosti řešení), 2023). str. 120

⁴ MICHÁLEK, Luděk; POKORNÝ, Ladislav; STIERANKA, Jozef; MARKO, Michal a VAŠKO, Adrián. *Zpravodajské služby a zpravodajská činnost*. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2021. ISBN 978-80-7598-725-9. str. 42 a 48

⁵ KUDRNA, Jan. *Právní aspekty zajišťování bezpečnosti státu: (rizika, výzvy a možnosti řešení)*. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2023. ISBN 978-80-7676-689-1. str. 126-130

služby“ do jisté míry implikuje absenci kontroly a represivní postup takových služeb. Takové záměně pojmů napomáhá zejména historická zkušenost s obdobím před rokem 1989.

1.2 Klasifikace zpravodajských služeb⁶

Zpravodajské služby netvoří jednotný útvar. Lze je klasifikovat dle několika kritérií, zejména podle jejich působnosti.

1.2.1 Vnitřní a vnější

Podle územní působnosti rozlišujeme zpravodajské služby na *vnitřní* a *vnější*.

*Vnitřní služby*⁷ se zaměřují převážně na vnitřní bezpečnost státu, na hrozby vnitrostátního původu. Působí na území vlastního státu a získávají informace mající původ na území vlastního státu. Jejich úkolem je ochrana vlastních informací před cizími zpravodajskými službami, získávání informací týkajících se vnitřní bezpečnosti státu. Mezi vnitřní zpravodajské služby ČR řadíme Bezpečnostní informační službu (BIS).

*Vnější služby*⁸ se zaměřují na získávání informací o zahraničních subjektech, informací pocházející ze zahraničí. Usilují o zjištění úmyslů cizích států, v zahraničí působících nestátních subjektů a hájení politických, hospodářských a obranných zájmů vlastní země v zahraničí. Působí často na území cizích států, a to utajeným způsobem. Jejich úkolem je získávání, shromažďování a vyhodnocování informací ze zahraničí pro potřeby vedení zahraniční a bezpečnostní politiky vlastního státu. Mezi vnější zpravodajské služby ČR řadíme Úřad pro zahraniční styky a informace (ÚZSI).

1.2.2 Civilní a vojenské

Dále dělíme zpravodajské služby podle věcné působnosti na *civilní* a *vojenské*.

Vojenské služby zabezpečují informace důležité pro obranu státu, týkající se obranyschopnosti země, obranného průmyslu, vojenství, utajovaných informací v oblasti obrany. Českou vojenskou zpravodajskou službou je, jak už i z názvu vypovídá, Vojenské zpravodajství.

⁶ MICHÁLEK, Luděk; POKORNÝ, Ladislav; STIERANKA, Jozef; MARKO, Michal a VAŠKO, Adrián. *Zpravodajské služby a zpravodajská činnost*. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2021. ISBN 978-80-7598-725-9. str. 58 a dále

⁷ označované také jako bezpečnostní, defenzivní či kontrarozvědčné

⁸ označované také jako ofenzivní či rozvědčné

Civilní služby se zabývají zbývajícím velmi širokým spektrem politických, bezpečnostních a ekonomických problematik, s výjimkou oblastí obrany a vojenství. Civilními zpravodajskými službami ČR je BIS a ÚZSI.

Lze konstatovat, že civilní služby představují spíše zbytkovou množinu oblastí působnosti (tzv. negativní vymezení).

1.2.3 Ústřední a resortní

Dle rozsahu působnosti lze zpravodajské služby dělit na *ústřední* a *resortní*.

Ústřední (celostátní) služby jsou nejrozšířenější a operují na národní úrovni, tedy zajišťují zpravodajskou činnost pro celý stát a plní úkoly na strategické úrovni.

Resortní služby zajišťují zpravodajskou podporu vždy pro určitý resort (typicky ministerstvo) nebo se zabývají specifickými činnostmi. Takové zpravodajské služby v ČR nenajdeme.

Nutno upozornit, že existují i další možnosti dělení zpravodajských služeb, např. dle metody sběru dat informací nebo podle speciálního zaměření. S ohledem na zaměření této práce není toto další dělení uváděno, a tak odkazují na odbornou literaturu.⁹

1.3 Právní rámec činnosti zpravodajských služeb

Součástí systému orgánů každého suverénního státu jsou zpravodajské služby, které předvídají potenciální hrozby proti národní bezpečnosti, předcházejí jim a poskytují před nimi ochranu.¹⁰ Zpravodajské služby jsou legitimní a nepostradatelnou součástí ochrany bezpečnosti demokratického právního státu dovnitř i navenek. Jak již bylo zmíněno výše, zpravodajské služby se vyznačují řadou specifík. I přes tuto zmíněnou skutečnost je jejich existence a činnost limitována právem. Jejich činnost je ovládána zejména zásadou ústavnosti a zásadou zákonnosti.

Pro někoho může být překvapivý fakt, že v normativních textech ústavního pořádku nenajdeme ustanovení upravující právní poměry zpravodajských služeb, ani případnou zmínku o státních institucích určených pro skryté zabezpečování informací. Dle samotného názvu bychom alespoň minimální konstitucionální základ

⁹ MICHÁLEK, Luděk; POKORNÝ, Ladislav; STIERANKA, Jozef; MARKO, Michal a VAŠKO, Adrián. *Zpravodajské služby a zpravodajská činnost*. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2021. ISBN 978-80-7598-725-9. str. 58 a dále

¹⁰ MICHÁLEK, Luděk; POKORNÝ, Ladislav; STIERANKA, Jozef; MARKO, Michal a VAŠKO, Adrián. *Zpravodajské služby a zpravodajská činnost*. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2021. ISBN 978-80-7598-725-9. str. 76

působení zpravodajských služeb očekávali v ústavním zákoně č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky. Není tomu tak. Navzdory této skutečnosti působí v České republice tři zpravodajské služby, které jsou upraveny „pouze“ na zákonné úrovni. Jedná se o Bezpečnostní informační službu, Úřad pro zahraniční styky a informace a Vojenské zpravodajství. I přes nastíněný deficit vymezení zpravodajských služeb na ústavní úrovni, který může vést k názoru, že zpravodajské služby působí jako mimoústavní, se doktrína přiklání k názoru, že „V Ústavě, potažmo v ústavních předpisech nemusí nutně být obsažen konkrétní institucionální základ všech vykonavatelů moci výkonné. Jejich základem totiž je již obecné ustanovení Ústavy o uplatňování státní moci.“¹¹ (Kudrna, Ústava v kontextu společenských změn, 2022) (Autor v citované větě odkazuje na ustanovení čl. 2 odst. 3 Ústavy.)

Účinnou právní úpravu zpravodajských služeb České republiky a úpravu služebních poměrů jejich příslušníků obsahují zejména tyto zákony:

- a) zákon č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky, ve znění pozdějších předpisů;
- b) zákon č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o BIS“);
- c) zákon č. 289/2005 Sb., o Vojenském zpravodajství, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o VZ“);
- d) zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o vojácích z povolání“)¹² a
- e) zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o služebním poměru“)¹³;

Nutno poznamenat, že se nejedná o úplný výčet právních předpisů regulujících činnost zpravodajských služeb v České republice. Výše zmíněný výčet obsahuje hlavní těžiště úpravy zpravodajských služeb u nás. Dílčí záležitosti jsou regulovány celou řadou zvláštních právních předpisů nad rámec výše uvedeného.

¹¹ STAŠA, J. Heterogenita moci výkonné. In KUDRNA, Jan (ed.). *Ústava v kontextu společenských změn: (k 30. výročí jejího přijetí)*. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2022. str. 202

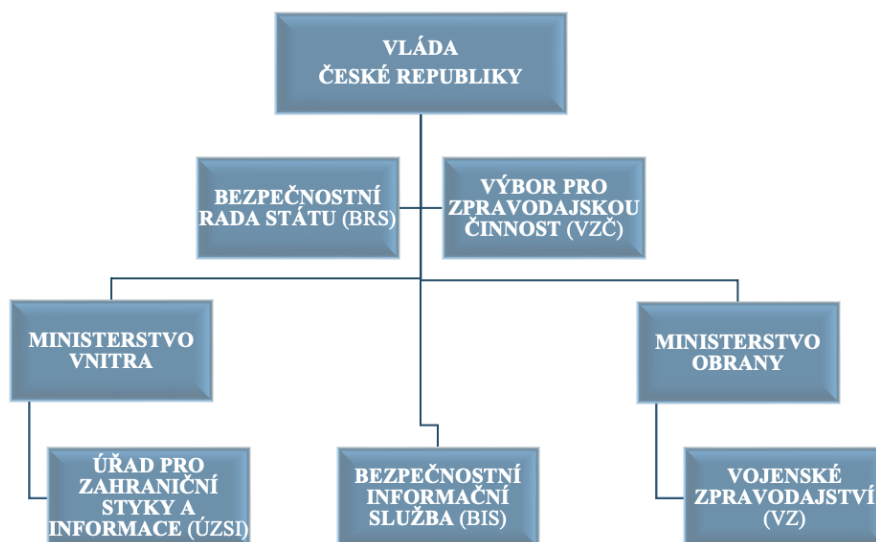
¹² pro příslušníky Vojenského zpravodajství

¹³ pro příslušníky BIS a ÚZSI

2 Zpravodajský systém v České republice

Jak již bylo několikrát zmíněno, základní pojmem pro zpravodajskou činnost každého státu jsou informace, zejména schopnost jimi disponovat. Informace slouží k ochraně a prosazení zájmů daného státu, který je pak na základě včasného a správného vyhodnocení pro něj důležitých informací schopen zajišťovat svou činnost, přijímat adekvátní rozhodnutí a zároveň adekvátně reagovat. K tomu, aby byl stát schopen informace získávat, analyzovat a následně je efektivně využívat, musí disponovat funkčním celkem, který bude schopen výše uvedené činnosti zajistit. Takový funkční celek u nás představuje zpravodajský systém. *Stanovení přesné architektury systému i jeho praktické fungování je pak odpovědností výkonné moci, tedy vlády.*¹⁴

Ústřední roli v celém zpravodajském systému České republiky sehrává Vláda České republiky. Na základě jejího určení dochází k vytyčování okruhu konkrétních informací, které mají být v rámci zpravodajského systému získány. Interakci mezi vládou a jednotlivými zpravodajskými službami zajišťující specializované instituce.¹⁵ Patří sem Bezpečnostní rada státu a Výbor pro zpravodajskou činnost. Jednotlivé zpravodajské služby, kterým je věnována samostatná kapitola této práce, tvoří poslední a nedílnou součást zpravodajského systému.

Obrázek 1 - Zpravodajský systém v České republice.

¹⁴ MICHÁLEK, Luděk. *Základy zpravodajské činnosti*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2011. ISBN 978-80-7251-360-4. str. 92

¹⁵ MICHÁLEK, Luděk. *Základy zpravodajské činnosti*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2011. str. 92

2.1 Vláda České republiky

Zpravodajské služby jsou zásadně podřízeny exekutivní moci, nejčastěji vládě, předsedovi vlády, jednotlivým ministrům, případně prezidentu republiky. Jak již bylo zmíněno výše, je to vláda, která vykonává zcela zásadní roli ve zpravodajském systému.

Zákon č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky obsahuje celou škálu ustanovení dotýkajících se vlády. Zákon v ustanovení §7 svěřuje vládě výlučnou odpovědnost za činnost zpravodajských služeb, cituji: „za činnost zpravodajských služeb odpovídá a koordinuje ji vláda“. Vláda dále vykonává svou roli při jmenování či odvolávání jednotlivých ředitelů zpravodajských služeb z funkce.¹⁶ Vláda vydává souhlasné stanovisko pro spolupráci českých zpravodajských služeb se službami zahraničními. Vláda kontroluje zpravodajské služby, a to i prostřednictvím stanovení a kontroly čerpání rozpočtů zpravodajských služeb. Vláda je oprávněným adresátem zpráv o činnosti zpravodajských služeb, může kdykoliv podle potřeby požádat zpravodajskou službu o podání zprávy o její činnosti. V oblasti podávání zpráv rozlišujeme následující tři situace: a) souhrnné podávání zpráv o činnosti jednou za rok ve formě celkové výroční zprávy¹⁷; b) podávání informací kdykoliv na žádost o konkrétní informaci¹⁸; c) bezprostřední podávání informací o bezpečnostních hrozbách, které nesnesou odkladu¹⁹. Podávání zpráv, předávání informací a ukládání úkolů se u BIS uskutečňuje prostřednictvím ředitele této služby, u ÚZSI a VZ prostřednictvím příslušných ministrů.²⁰

Zde nelze také opominout důležitou roli prezidenta republiky. Vláda a prezident republiky ukládají zpravodajským službám úkoly v mezích působnosti těchto služeb. Prezident republiky ukládá zpravodajským službám úkoly s vědomím vlády.²¹ Obdobně jako vláda je prezident republiky zákonem oprávněným adresátem informací pocházející od zpravodajských služeb. Prezident republiky ale s vládou nesdílí odpovědnost za činnost zpravodajských služeb. *„Roli prezidenta republiky tak ve vztahu ke zpravodajským službám vystihuje postavení privilegovaného uživatele produkce*

¹⁶ V případě ředitele Bezpečnostní informační služby a Vojenského zpravodajství jmenuje tyto ředitele po projednání v příslušném výboru Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. Projednání má informativní charakter, tedy stanovisky příslušného výboru k navrhované osobě není pro vládu právně závazné.

¹⁷ Jedná se o utajenou informaci podle položky č. 4 přílohy č. 18 k nařízení vlády č. 522/2005 Sb., kterým se stanoví seznam utajovaných informací. (Nejedná se o výroční zprávy zveřejňované na webových stránkách BIS a VZ.)

¹⁸ §8 odst. 1 zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky

¹⁹ §8 odst. 2 zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky

²⁰ §8 odst. 5 zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky

²¹ §8 odst. 4 zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky

zpravodajských služeb. ²² (Kudrna, Právní aspekty zajišťování bezpečnosti státu: (rizika, výzvy a možnosti řešení), 2023)

2.2 Bezpečnostní rada státu

Bezpečnostní rada státu (BRS) je stálý pracovní orgán vlády pro koordinaci problematiky bezpečnosti celé České republiky a přípravu návrhů opatření k jejímu zajišťování.²³ Bezpečnostní rada státu je zřízena na základě článku 9 ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky. Její složení a činnost je dále upřesněna usnesením vlády ČR ze dne 3. ledna 2024 č. 9.²⁴

V čele BRS stojí předseda vlády a jejími dalšími členy jsou členové vlády podle rozhodnutí vlády.²⁵ Jedná se o místopředsedy vlády, ministra vnitra, ministra zahraničních věcí, ministra obrany, ministra průmyslu a obchodu, ministra zdravotnictví, jakož i guvernéra ČNB, předseda Správy státních hmotných rezerv a vedoucí Úřadu vlády ČR. Právo účastnit se schůzí Bezpečnostní rady státu přísluší prezidentu republiky, který zároveň disponuje pravomocí vyžadovat si od jednotlivých členů vlády potřebné informace či s nimi projednávat záležitosti spadající do jejich kompetencí.²⁶

2.3 Výbor pro zpravodajskou činnost

Výbor pro zpravodajskou činnost (dále jen „VZČ“) je stálý orgán Bezpečnostní rady státu. Jeho hlavním úkolem je *koordinace činností zpravodajských služeb ČR a také plánování opatření k zajištění zpravodajské činnosti a spolupráci státních orgánů*. Tyto státní orgány získávají, shromažďují a vyhodnocují informace nezbytné pro zajištění bezpečnosti České republiky. VZČ samostatně nevyvíjí zpravodajskou činnost.²⁷

VZČ je v gesci předsedy vlády. V současné době tvoří tento výbor 7 členů. Dalšími členy jsou ministr vnitra, zahraničí a obrany, dále pak tři ředitelé zpravodajských služeb České republiky. Výbor se schází pravidelně, nejméně však jednou za tři měsíce, případně dle potřeby.

²² KUDRNA, Jan. *Právní aspekty zajišťování bezpečnosti státu: (rizika, výzvy a možnosti řešení)*. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2023. ISBN 978-80-7676-689-1. str. 122

²³ *Vláda České republiky* [online]. Bezpečnostní rada státu [cit.11.3.2024]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/brs/brs-uvod-3851/>

²⁴ Více na oficiální webové adrese <https://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/brs/brs-uvod-3851/>

²⁵ čl. 9 odst. 1 zákona č. 110/1998 Sb., Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky

²⁶ MICHÁLEK, Luděk. *Základy zpravodajské činnosti*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2011. ISBN 978-80-7251-360-4. str. 92

²⁷ *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. Výbor pro zpravodajskou činnost [cit.11.3.2024]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/sluzba/docDetail.aspx?docid=6391&docType=ART&chnum=2>

VZČ pro svou činnost vytváří vlastní pracovní orgány pokrývající specifické oblasti činnosti zpravodajských služeb a komunikace mezi nimi a dalšími státními orgány. Takovou platformou je Společná zpravodajská skupina, jejímž *posláním je výměna zpravodajských informací a zajištění koordinace mezi zpravodajskými službami ČR, Policií ČR, Ministerstvem vnitra a Ministerstvem zahraničních věcí.*²⁸ Tento pracovní orgán byl zřízen dne 6. června 2005 usnesením Bezpečnostní rady státu č. 54 ke Standardizaci a Statutu Společné zpravodajské skupiny. Společná zpravodajská skupina je složená z pověřených zástupců jednotlivých českých zpravodajských služeb, zástupců ministerstva vnitra a zahraničí, zástupců Policie ČR a tajemníka této skupiny. Dnem 14. srpna 2012 byl usnesením Bezpečnostní rady státu č. 19 schválen Status společné zpravodajské skupiny²⁹, který definuje postavení, působnost, složení a pravidelná či mimořádná jednání Společné zpravodajské skupiny. Dle článku 3 odst. 4 Statutu se členem Společné zpravodajské skupiny může stát pouze fyzická osoba, která je dle zákona o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti³⁰ držitelem platného osvědčení stupně utajení Tajné nebo Přísně tajné.

²⁸ *Vláda České republiky* [online]. Usnesení Bezpečnostní rady státu ze dne 6. června 2005 č. 54 ke Standardizaci a Statutu Společné zpravodajské skupiny [cit.11.3.2024]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/brs/cinnost/zaznamy-z-jednani/usn-54.pdf>

²⁹ *Vláda České republiky* [online]. Usnesení Bezpečnostní rady státu ze dne 14. srpna 2012 č. 9 ke Statutu Společné zpravodajské skupiny [cit.11.3.2024]. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/assets/ppov/brs/pracovni-vybory/zpravodajska-cinnost/Statut-SZS.pdf>

³⁰ § 11 a § 54 zákona č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti, ve znění pozdějších předpisů

3 Zpravodajské služby České republiky

Nyní se přesouváme k nejdůležitějším součástem zpravodajského systému, zpravodajským službám. Vzhledem k tématu této diplomové práce, jistě není překvapením, že jim je vyčleněna samostatná kapitola, v níž se s nimi blíže seznámíme.

Než se začneme zabývat vymezením jednotlivých zpravodajských služeb v České republice, považuji za důležité si znovu připomenout zákonnou definici zpravodajských služeb, která zní následovně: „Zpravodajské služby jsou státní orgány pro získávání, shromažďování a vyhodnocování informací důležitých pro ochranu ústavního zřízení, významných ekonomických zájmů, bezpečnost a obranu České republiky.“³¹

Zákon č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky upravuje zejména postavení, působnost, koordinaci, spolupráci a kontrolu zpravodajských služeb České republiky, ukládání úkolů zpravodajským službám, podávání zpráv těmito službami a poskytování informací zpravodajským službám.³² Bližší vymezení vnitřní organizace a činnosti zpravodajských služeb je obsaženo ve statutech jednotlivých zpravodajských služeb, které schvaluje vláda.³³

V České republice v souladu s ustanovením §3 zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky působí tyto tři zpravodajské služby:

- Bezpečnostní informační služba (BIS),
- Úřad pro zahraniční styky a informace (ÚZSI),
- Vojenské zpravodajství (VZ).

3.1 Bezpečnostní informační služba (BIS)

„Audi, vide, tace“³⁴, latinské sousloví uvedené ve znaku BIS, které symbolicky vyjadřuje způsob práce služby.

Bezpečnostní informační služba je civilní zpravodajskou službou s vnitřní působností.³⁵ Zákon č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě dále upřesňuje v §1, že se zřizuje BIS jako ozbrojená zpravodajská služba. BIS je samostatným státním orgánem (samostatnou organizační složkou státu), sama hospodaří s majetkem státu a

³¹ §2 zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky

³² §1 odst. 1 zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky

³³ §6 zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky

³⁴ „Poslouchej, dívej se a mlč.“

³⁵ MICHÁLEK, Luděk. *Základy zpravodajské činnosti*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2011. ISBN 978-80-7251-360-4. str. 94

má jako jediná zpravodajská služba ČR samostatný rozpočet (její příjmy a výdaje tvoří samostatnou rozpočtovou kapitolu státního rozpočtu ČR).³⁶

Bezpečnostní informační služba byla zřízena zákonem č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě, ke dni 30.7.1994. BIS vznikla jako právní nástupce Bezpečnostní informační služby České republiky. Dle přechodných ustanovení zákona o BIS na ní přešla na ní veškerá práva a povinnosti, pracovní a služební poměry. Z hlediska historického vývoje stojí za to uvést alespoň krátký historický přehled organizací, přes které vedla cesta k současné BIS. Jsou jimi:

- Úřad pro ochranu ústavy a demokracie (ÚOÚD), který působil v období od února 1990 do prosince 1990;
- Federální informační služba (FIS), která působila v období od prosince 1990 do června 1991;
- Federální bezpečnostní informační služba (FBIS), která působil v období od července 1991 do prosince 1992;
- Bezpečnostní informační služba České republiky (BIS ČR), která působil v období od ledna 1993 do července 1994.

Postavení, působnost BIS a její spolupráci s ostatními zpravodajskými službami ČR, poskytování informací zpravodajským službám a jejich kontrolu najdeme upravenou v zákoně č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky.

3.1.1 Postavení, řízení a organizační struktura BIS

Zákon o BIS dále upravuje postavení příslušníků BIS, kteří jsou povinni při plnění svých úkolů dbát cti, vážnosti a důstojnosti osob i své vlastní, jakož i toho, aby osobám v souvislosti s jejich činností nevznikla škoda nebo jiná nepřiměřená újma.³⁷

V čele BIS stojí ředitel³⁸, který je jmenován vládou po projednání ve výboru Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR příslušném ve věcech bezpečnosti. Ředitel je z výkonu své funkce odpovědný vládě, která rozhoduje též o jeho odvolání.³⁹ Funkční období ředitele BIS činí 5 let, s omezením, že stejná osoba nesmí být ustanovena na funkci ředitele BIS více než dvakrát po sobě. Tato lhůta vychází z § 1 odst. 2 zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů.⁴⁰ Stejně lhůty

³⁶ §3 písm. a) zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky

³⁷ §2 odst. 2 zákona č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě

³⁸ Současným ředitelem BIS je brig. gen. Ing. Michal Koudelka (ve funkci od roku 2016).

³⁹ §4 zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky

⁴⁰ „Funkční období ředitele bezpečnostního sboru trvá 5 let. Tatáž osoba nemůže být ustanovena na služební místo ředitele bezpečnostního sboru více než dvakrát za sebou.“

platí i pro ředitele dalších bezpečnostních sborů⁴¹. Výjimku představuje Ředitel vojenského zpravodajství, který je vojákem z povolání. Jeho služební poměr upravuje zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání.

Služební poměr příslušníků BIS je upraven zákonem č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů. Příslušníci BIS mají služební hodnosti a jsou ze zákona oprávněni držet a nosit služební zbraň, kterou jsou oprávněni použít v případech krajní nouze⁴² nebo nutné obrany⁴³. Příslušníci prokazují svoji příslušnost k BIS služebním průkazem⁴⁴ s evidenčním číslem a ústním prohlášením: „Bezpečnostní informační služba“.⁴⁵

Pro přijetí do služebního poměru ke zpravodajské službě je nutné splnit několik zákonných požadavků, přičemž na přijetí do služebního poměru není právní nárok. Jsou jimi dle §13 a násl. zákona o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů:

- písemná žádost,
- občanství ČR, věk minimálně 18 let,
- plná svéprávnost,
- bezúhonnost,
- příslušný stupeň vzdělání stanovený pro dané služební místo,
- zdravotní, osobní a fyzická způsobilost k výkonu služby,
- oprávnění seznamovat se s utajovanými informacemi dle služebního zařazení
- neexistence členství v politické straně nebo politickém hnutí, odborové organizaci
- neexistence výkonu živnostenské nebo jiné výdělečné činnosti a neexistence členství v řídicích nebo kontrolních orgánech právnických osob, které vykonávají podnikatelskou činnost.

Příslušníci BIS mají při plnění konkrétního úkolu zpravodajské služby postavení úřední osoby.⁴⁶ Příslušníci jsou povinni dodržovat základní povinnosti a služební kázeň, podléhají disciplinární a kázeňské pravomoci. Dále se na ně jako příslušníky

⁴¹ viz §1 odst. 1 zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů

⁴² Viz § 28 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů.

⁴³ Viz § 29 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁴ Vzor služebního průkazu BIS je stanoven nařízením vlády č. 359/2002 Sb., kterým se stanoví vzor služebního průkazu příslušníka Bezpečnostní informační služby.

⁴⁵ Viz §4 zákona č. 153/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě

⁴⁶ § 127 odst. 1 písm. e) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

bezpečnostního sboru vztahují i ustanovení trestního zákoníku o vybraných vojenských trestných činech.⁴⁷

Jak již bylo zmíněno v samotném úvodu této kapitoly, vymezení vnitřní organizace BIS a bližší vymezení její činnosti upravuje tzv. Statut BIS schvalován vládou.⁴⁸ Statuty zpravodajských služeb jsou utajovanou informací dle položky č. 7 přílohy č. 18 nařízení vlády č. 522/2005 Sb., kterým se stanoví seznam utajovaných informací, ve znění pozdějších předpisů. Přestože organizační struktura BIS není z pochopitelných důvodů nikde zveřejněna, lze vycházet z oficiálních internetových stránek BIS, které nám alespoň trochu poddhalují vnitřní dělení BIS na několik odborů.

Odbor vnitřní bezpečnosti, jehož hlavní úkolem je ochrana vnitřní bezpečnosti BIS před aktivitami a jevy, které ji mohou ohrozit nebo narušit. Tj. například ochrana BIS proti případné infiltraci cizích zpravodajských služeb, ochrana utajovaných informací, objasňování jejich úniků, provádění bezpečnostních prověrek uchazečů a příslušníků BIS.⁴⁹

Odbor inspekce BIS, který má uvnitř Služby zvláštní postavení, které spočívá v tom, že je přímo podřízen řediteli BIS, oddělen od ostatních útvarů BIS a disponuje kontrolní funkcí. Podle §12 odst.2 písm. f) trestního řádu má inspekce postavení policejního orgánu při prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin příslušníkem BIS. Inspekce je tedy pověřeným orgánem BIS při odhalování a vyšetřování přestupků a trestných činů spáchaných příslušníky BIS. Pokud se po vlastním šetření potvrdí podezření z trestného činu, předá inspekce celou věc státnímu zástupci.⁵⁰

Skupina interního auditu je organizačně oddělený a funkčně nezávislý útvar přímo podřízený řediteli BIS, jejíž rozsah působnosti je stanoven organizačním řádem BIS a vnitřním předpisem. „*Právní úprava se odvíjí od zákona č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole ve veřejné správě a o změně některých zákonů, a od jeho prováděcí vyhlášky č. 416/2004 Sb.*“⁵¹

⁴⁷ Viz §§375 až 381, §§389-390 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁸ §6 zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky

⁴⁹ Odbor vnitřní bezpečnosti. *Bezpečnostní informační služba* [online]. 2024 [cit. 12. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.bis.cz/odbor-vnitřni-bezpecnosti/>

⁵⁰ Inspekce. *Bezpečnostní informační služba* [online]. 2024 [cit. 12. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.bis.cz/inspekce/>

⁵¹ Skupina interního auditu. *Bezpečnostní informační služba* [online]. 2024 [cit. 12. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.bis.cz/skupina-interniho-audit/>

3.1.2 Působnost BIS

Působnost BIS je vymezena v ustanovení §5 odst. 1 zákona o zpravodajských službách, dle něhož BIS získává, shromažďuje, zabezpečuje (vyhodnocuje) informace:

- a) o záměrech a činnostech namířených proti demokratickým základům, svrchovanosti a územní celistvosti České republiky,
- b) o zpravodajských službách cizí moci,
- c) o činnostech ohrožujících státní a služební tajemství,
- d) o činnostech, jejichž důsledky mohou ohrozit bezpečnost nebo významné ekonomické zájmy České republiky,
- e) týkající se organizovaného zločinu a terorismu.

Jednoduše řečeno, posláním BIS je chránit stát před nejzávažnějšími anti civilizačními riziky. Na rozdíl od policie, která vstupuje do hry v okamžiku, kdy je trestný čin již spáchán a snaží se jej objasnit a pachatele dopadnout, BIS odhaluje, popisuje, hodnotí a otupuje rizika v předstihu.⁵²

Výše uvedený výčet je spíše obecný a požívá do jisté míry neurčité pojmy. Co si tedy pod jednotlivými pod body představit? Odpověď na otázku lze najít přímo na oficiálních internetových stránkách BIS, kde příkladem uvádí konkrétní oblasti, ve kterých služba rozvíjí svou činnost⁵³. Jde zejména o:

- *terorismus*⁵⁴, který je v současné době považován za nejvýznamnější bezpečnostní hrozbu západním demokraciím;
- *extremismus*, používán v oblasti bezpečnostní problematiky při označování krajně vyhraněných, pro demokracii nepřátelských postojů a ideologií;
- *kontra-zpravodajství* (kontrašpionáž)⁵⁵, kdy cílem v této oblasti je primárně identifikovat agenty cizích zpravodajských služeb, dostat jejich činnost pod kontrolu a využít ji ve svůj prospěch;
- *ochranu utajovaných informací*⁵⁶,

⁵² *O nás*. [online]. [cit. 10.3.2024]. Dostupné z: <https://www.bis.cz/poslani-zasady-a-kredo/>

⁵³ *Čím se zabýváme*. [online]. [cit. 10.3.2024]. Dostupné z: <https://www.bis.cz/cim-se-zabyvame/>

⁵⁴ Definice terorismu existuje několik a zároveň žádná z nich není jednoznačná. Já zde použiji definice podle Brzybohatého, který terorismus definuje jako „*cilevédomé použití organizovaného násilí proti nezúčastněným osobám za účelem dosažení politických, kriminálních nebo jiných cílů.*“ - BRZYBOHATÝ, Marian. *Terorismus I*. Praha: Police History, 1999. ISBN 80-902670-1-7. str. 14

⁵⁵ Špionáž je v českém právním řádu trestně právně definována jako trestný čin vyzvědačství podle § 316 trestního zákoníku.

⁵⁶ Podle přechodných ustanovení v § 157 zákona č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti, pokud se v dosavadních právních předpisech mluví o utajovaných skutečnostech nebo o státním a služebním tajemství, rozumí se tím utajované informace podle tohoto zákona.

- *aktivity organizovaného zločinu*⁵⁷, jedná se zejména o aktivity subjektů, které s využitím nelegálních či nelegitímních metod maximalizují nebo legalizují svůj zisk nebo se snaží zakrýt a bezkolizně realizovat svoje zájmy způsobem, jenž ohrožuje bezpečnostní a ekonomické zájmy státu;
- *obchodování s konvenčními zbraněmi i zbraněmi hromadného ničení (tzv. proliferace)*, kdy BIS zabezpečuje mj. kontrolu a informace o vývozu, dovozu a jejich tranzitu přes území ČR;
- *ochrana důležitých informačních systémů*⁵⁸.

V neposlední řadě je nutné zmínit, že BIS plní i další úkoly, za předpokladu, že tak stanoví zvláštní zákon nebo mezinárodní smlouva, jíž je ČR vázána.⁵⁹

3.2 Úřad pro zahraniční styky a informace (ÚZSI)

„*Sine ira et studio*“⁶⁰, Tacitovo latinské úsloví ve znaku úřadu, které vyjadřuje, že úřad slouží státu, a nikoli partikulárním zájmům.

Úřad pro zahraniční styky a informace je civilní zpravodajskou službou České republiky s vnější působností.⁶¹ Prvořadým cílem a posláním úřadu je zabezpečovat pro ústavní činitele a orgány státní správy České republiky včasné, objektivní a kvalitní zpravodajské informace, které mají původ v zahraničí a jsou důležité pro bezpečnost a ochranu zahraničně politických a ekonomických zájmů České republiky.⁶²

ÚZSI nemá samostatnou kapitolu státního rozpočtu, je součástí rozpočtové kapitoly Ministerstva vnitra. Právní postavení ÚZSI není z pochopitelných důvodů tak rozsáhle regulované jako u vnitřních zpravodajských služeb, z tohoto důvodu úřad nezveřejňuje výroční zprávy (na rozdíl od dvou zbylých českých zpravodajských služeb). Podle § 51 zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, je ÚZSI samostatnou organizační složkou státu.

Úřad pro zahraniční styky a informace byl zřízen jako samostatná instituce zákonem č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky. „Jeho

⁵⁷ Dle §129 trestního zákona je organizovanou zločineckou skupinou „*společenství více osob s vnitřní organizační strukturou, s rozdělením funkcí a dělbou činností, která je zaměřena na soustavné páchaní úmyslné trestné činnosti.*“

⁵⁸ Více informací zde: Kybernetická bezpečnost. Bezpečnostní informační služba [online]. 2015 [cit. 6. 6. 2015]. Dostupné z: <https://www.bis.cz/kyberneticka-bezpecnost/>

⁵⁹ §5 odst. 4 zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky

⁶⁰ „bez hněvu a zaujatosti“, „bez zášti a přízně“, „bez předsudků a vášní“

⁶¹ MICHÁLEK, Luděk. *Základy zpravodajské činnosti*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2011. ISBN 978-80-7251-360-4. str. 97

⁶² Kdo jsme. Úřad pro zahraniční styky a informace [online]. 2024 [cit.12.2.2024]. Dostupné z: <https://www.uzsi.cz/kdo-jsme.html>

předchůdcem byl Úřad pro zahraniční styky a informace Ministerstva vnitra ČR (ÚZSI MV ČR). Jednalo se o následnickou organizaci Úřadu pro zahraniční styky a informace Federálního Ministerstva vnitra (ÚZSI FMV ČR).⁶³

Činnost ÚZSI je pouze rámcově upravena zákonem č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky, kde jsou mu samostatně vyčleněny ustanovení § 17 - § 19 tohoto zákona. Na rozdíl od dvou zbylých zpravodajských služeb, ÚZSI doposud nemá svůj samostatný speciální zákon, který by blíže upravoval jeho činnost.

3.2.1 Postavení, řízení a organizační struktura ÚZSI

Jedná se o zpravodajskou službu resortní, jelikož je zařazená do struktury ministerstva vnitra. Takové zařazení je dáno především historickými souvislostmi. Úřad vzhledem ke své povaze a zaměření ve své práci velmi úzce spolupracuje s ministerstvem zahraničí a také informační výstupy úřadu jsou vytvářeny zejména pro potřeby ministerstva zahraničních věcí.⁶⁴

V čele ÚZSI stojí ředitel⁶⁵, jehož jmenuje a odvolává ministr vnitra se souhlasem vlády. Ředitel ÚZSI je z výkonu své funkce odpovědný ministru vnitra.⁶⁶

Podobně jako BIS, je i ÚZSI jeden z ozbrojených bezpečnostních sborů České republiky a jeho příslušníci jsou oprávněni držet a nosit služební zbraň a použít ji v případech krajní nouze či nutné obrany. V takovém případě se oprávnění držet a nosit služební střelnou zbraň vztahuje pouze na území ČR. Příslušník prokazuje svoji příslušnost služebním průkazem⁶⁷ s evidenčním číslem a ústním prohlášením „*Úřad pro zahraniční styky a informace*“⁶⁸.

Příslušníci mají služební hodnosti. Záležitosti týkající se jejich služebního poměru příslušníků úřadu upravuje zákon č. 361/ 2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů. „Zaměstnanci našeho úřadu se řídí rovněž etickým kodexem.“⁶⁹

⁶³ Naše historie. Úřad pro zahraniční styky a informace [online]. 2024 [cit.12.2.2024]. Dostupné z: <https://www.uzsi.cz/historie.html>

⁶⁴ MICHÁLEK, Luděk. *Základy zpravodajské činnosti*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2011. ISBN 978-80-7251-360-4. str. 98

⁶⁵ Současným ředitelem ÚZSI je od října 2022 Mgr. Vladimír Posolda.

⁶⁶ §4 odst. 3 zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky.

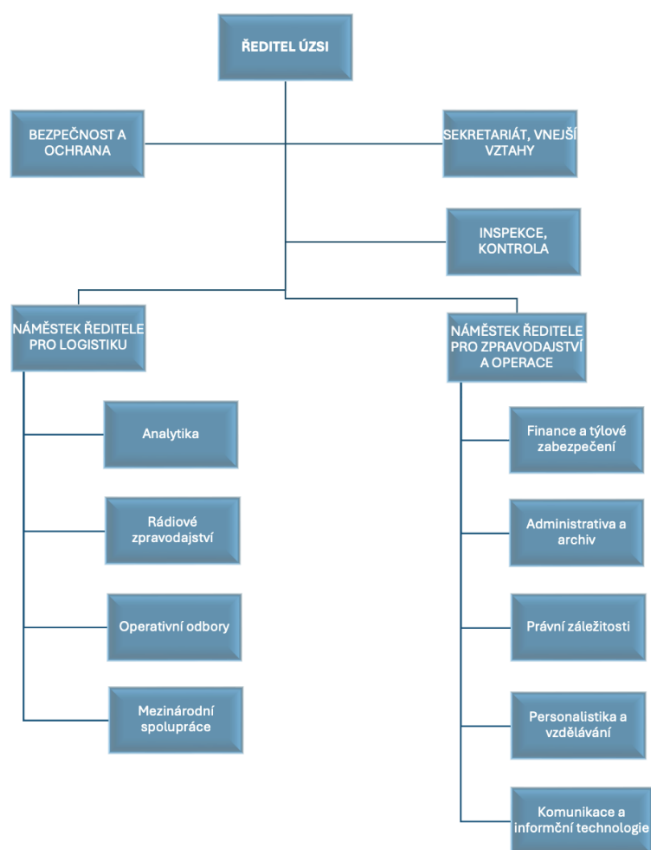
⁶⁷ Vzor služebního průkazu příslušníka Úřadu pro zahraniční styky a informace.

⁶⁸ § 17 odst. 1 zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky.

⁶⁹ Kdo jsme. Úřad pro zahraniční styky a informace [online]. 2024 [cit.12.2.2024]. Dostupné z: <https://www.uzsi.cz/kdo-jsme.html>

Obdobně jako u BIS, vymezení vnitřní organizace ÚZSI a bližší vymezení jeho činnosti upravuje tzv. Statut ÚZSI schvalován vládou.⁷⁰ Statuty zpravodajských služeb jsou utajovanou informací dle položky č. 7 přílohy č. 18 nařízení vlády č. 522/2005 Sb., kterým se stanoví seznam utajovaných informací, ve znění pozdějších předpisů. Avšak na rozdíl od BIS, ÚZSI má zveřejněné své základní organizační schéma (Obr. 2).

Vnitřní organizační struktura není nikterak složitá. Řediteli ÚZSI je podřízen sekretariát, orgány bezpečnosti a ochrany a v neposlední řadě i orgány provádějící vnitřní kontrolu a inspekci. Odbor inspekce je zvláštním pověřeným orgánem, přičemž v řízení o trestných činech příslušníků ÚZSI má postavení policejního orgánu při prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin.⁷¹ Řediteli ÚZSI jsou dále podřízeni dva náměstci (náměstek ředitele pro zpravodajství a operace, a náměstek ředitele pro logistiku). Ti dále zodpovídají za sobě podřízené oblasti vymezené v jejich názvu.

Obrázek 2 - Organizační schéma Úřadu pro zahraniční styky a informace⁷²

⁷⁰ §6 zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky

⁷¹ § 12 odst. 2 písm. g) zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů.

⁷² Převzato z MICHÁLEK, Luděk. *Základy zpravodajské činnosti*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2011. ISBN 978-80-7251-360-4. str. 98

3.2.2 Působnost ÚZSI

Jak již bylo zmíněno, právní regulace činnosti ÚZSI je dána pouze tzv. střešovým zákonem, tj. zákonem č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky. Po právní stránce je tedy činnost ÚZSI regulována velmi vágně, především z důvodu, že působnost ÚZSI v zahraničí ani není možné právně regulovat vnitrostátními právními předpisy.

Působnost ÚZSI je vymezena v §5 odst. 2 zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky, následovně: „*Úřad pro zahraniční styky a informace zabezpečuje informace mající původ v zahraničí, důležité pro bezpečnost a ochranu zahraničně politických a ekonomických zájmů České republiky*“.

Příslušným orgánům státní správy České republiky poskytuje ÚZSI informační servis zejména v následujících oblastech:

- *politické zpravodajství* o zahraničně politických skutečnostech a záměrech, které mohou mít vliv na zájmy České republiky,
- *ekonomické zpravodajství* o skutečnostech, které mohou mít vliv na strategické ekonomické zájmy, ekologický vývoj a ekonomickou bezpečnost České republiky,
- *bezpečnostní zpravodajství* o mezinárodním terorismu a jiných asymetrických bezpečnostních hrozbách ohrožujících bezpečnostní zájmy České republiky a její mezinárodní závazky.“⁷³

ÚZSI může pro ochranu svých činností na území ČR, jestliže je to nezbytné pro „*plnění úkolů v jeho působnosti, používat sledování osob a věcí, krycí doklady*“⁷⁴, *nástrahovou a zabezpečovací techniku a využívat osob jednajících v jeho prospěch, které musí být starší 18 let*“.⁷⁵

Za využití obvyklých zpravodajských metod, probíhá podobně jako u zbylých dvou zpravodajských služeb tzv. *zpravodajský (informační) cyklus*⁷⁶ (obr. 3).

⁷³ MICHÁLEK, Luděk. *Základy zpravodajské činnosti*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2011. ISBN 978-80-7251-360-4. str. 98

⁷⁴ Dle §18a odst. 1 se krycím dokladem rozumí „*dokument sloužící k zastírání skutečné totožnosti příslušníka Úřadu pro zahraniční styky a informace nebo k utajení jeho příslušnosti k Úřadu pro zahraniční styky a informace, k zastírání činnosti Úřadu pro zahraniční styky a informace nebo k utajení objektů Úřadu pro zahraniční styky a informace*“.

⁷⁵ §18 odst. 1 zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky

⁷⁶ Co děláme. Úřad pro zahraniční styky a informace [online]. 2024 [cit.12.2.2024]. Dostupné z: <https://www.uzsi.cz/co-delame.html>

Obrázek 3 – Zpravodajský cyklus

3.2.3 Působnost ÚZSI v zahraničí

ÚZSI je charakterizovaná jako vnější zpravodajská služba, je pro ni tedy typické, že její činnost probíhá zejména v zahraničí, tj. na území vně České republiky. Taková činnost může mít několik forem.

Příslušníci ÚZSI mohou působit v cizím státě jako deklarovaní zástupci české zpravodajské služby v rámci tzv. zpravodajské mezinárodní spolupráce, která je součástí diplomacie jako takové a napomáhá zpravodajské spolupráci. Vzniká na základě dohody mezi Ministerstvem zahraničních věcí a přijímajícím státem.

Dalším způsobem, jak mohou příslušníci ÚZSI působit v cizím státě je pod tzv. diplomatickým krytím (svoji příslušnost k ÚZSI zastírají). Požívají tak v plném rozsahu výsad diplomatické imunity.⁷⁷

V neposlední řadě příslušníci ÚZSI působí v cizím státě bez diplomatického krytí jako tzv. ilegálové. Provádějí tak utajenou rozvědnou činnost. Mají postavení běžného občana ČR v zahraničí bez jakýchkoliv výsad.

3.2.4 Návrh zákona o Úřadu pro zahraniční styky a informace

Úřad pro zahraniční styky a informace se v současné době řídí pouze tzv. střežovitým zákonem č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách. ÚZSI tedy jako jediná ze tří českých zpravodajských služeb nemá svůj vlastní zákon. Jedná se o legislativní a organizační nedostatek, kdy by bylo rozhodně přínosem, aby činnost a organizace ÚZSI byla přesně specifikována vlastním právním předpisem, jelikož současná právní

⁷⁷ Část V. Mezinárodněprávní postavení státních orgánů pro mezinárodní styky. POTOČNÝ, Miroslav a Jan ONDŘEJ. Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část. Praha: C.H. Beck, 2011, s. 193-214. ISBN (Potočný & Ondřej, 2011).

úprava působnosti a oprávnění ÚZSI (v zákoně o zpravodajských službách) je velmi stručná a dlouhodobě se jeví jako nedostačující a nesystémová.

Řada politiků, ale i bývalých ředitelů civilní rozvědky, je toho názoru, že jeden z klíčových problémů současné právní úpravy je skutečnost, že ředitel ÚZSI je jmenován ministrem vnitra bez předchozího projednání nominace v příslušném sněmovním výboru. Dle Petra Zemana⁷⁸ taková praxe vede k tomu, že ředitelem rozvědky se stává člověk, který je osobně zavázaný konkrétnímu ministrovi.⁷⁹ Jedním z možných řešení by mohlo být „zakotvení“ rozvědky jinde. Zde se nabízí možnost postavit ÚZSI do symetrického postavení, v jakém je Bezpečnostní a informační služba (BIS), která podléhá vládě jako celku a jmenování jejího ředitele předchází projednání nominace na sněmovním výboru pro bezpečnost.

Posledním (neúspěšným) návrhem byl Návrh zákona o ÚZSI z dubna roku 2016⁸⁰, který byl předložen prostřednictvím Ministerstva vnitra. Cílem návrhu mělo být v samostatné právní normě odpovídajícím způsobem vymezit působnost a pravomoci ÚZSI tak, jako je tomu u ostatních českých zpravodajských služeb. Ve znění uvedeného návrhu zákona lze v Hlavě III nazvané Oprávnění příslušníka nalézt pod jednotlivými paragrafy nově přiznané pravomoci policejního typu.⁸¹ Důvodová zpráva k návrhu zákona nově přiznané pravomoci odůvodňovala tak, že jsou podstatné pro ochranu nejen budov ÚZSI, ale i pro ochranu před úniky informací nebo k zabránění dekonspirace.⁸² Hlava V nazvaná Zpravodajské prostředky měla ÚZSI nově umožnit pro potřeby získávání informací využívat odposlech a záznam telekomunikačního provozu, nakládání se zásilkou nebo pořizování záznamů.

Tento výše zmíněný návrh zákona nebyl v roce 2016 přijat a nutno podotknout, že se setkal se značnou kritikou. Nejčastěji bylo návrhu vytýkáno, že rozvědce přisuzuje kompetence dosud patřící pouze Policii ČR, v důsledku čehož by se ÚZSI dostala až ke kompetencím represivních složek.

⁷⁸ Bývalý ředitel ÚZSI v letech 1998-2001.

⁷⁹ IRozhlas [online]. [cit. 14.3.2024]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/uzsi-petrmlejnek-ministerstvo-vnitra-zakon-vit-rakusan-petr-zeman_2209200500_gut

⁸⁰ Zákony pro lidi [online]. Návrh zákona o Úřadu pro zahraniční styky. [cit. 14.3.2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/monitor/5817503.htm>

⁸¹ Konkrétně je zde uvedeno v § 6 prokázání totožnosti, § 7 obsahuje podání vysvětlení, § 8 zmiňuje použití zbraně. Obsahem § 9 jsou donucovací prostředky hmaty, chvaty, údery a kopy, slzotvorný prostředek, obušek, úder střelnou zbraní, pouta, varovný výstřel a některé další.

⁸² Zákony pro lidi [online]. Důvodová zpráva k Návrhu zákona o Úřadu pro zahraniční styky a informace [cit. 6.9.2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/monitor/5817503.htm>

V současné době a podle posledních zpráv Ministerstvo vnitra předpis s ÚZSI stále konzultuje. Podle plánu legislativních prací pro rok 2023 mělo ministerstvo spolu s ÚZSI předložit návrh zákona v prosinci roku 2023. V současné době však na takový návrh stále netrpělivě čekáme.

3.3 Vojenské zpravodajství (VZ)

Vojenské zpravodajství je jednotnou ozbrojenou zpravodajskou službou České republiky.⁸³ Základním úkolem Vojenského zpravodajství je získávat, shromažďovat a vyhodnocovat informace důležité pro obranu České republiky. Jedná se zejména o informace o záměrech a činnostech ohrožující utajované skutečnosti a namířené proti zabezpečování obrany České republiky. Mimo jiné také monitoruje aktivity cizích zpravodajských služeb v oblasti obrany. Jako jediná česká zpravodajská služba ve své činnosti tedy slučuje jak kontrarozvědnou (vnitřní, domácí), tak rozvědnou (vnější, zahraniční) činnost.⁸⁴

VZ je součástí Ministerstva obrany, tudíž není samostatnou organizační složkou státu, a i rozpočet VZ je součástí rozpočtové kapitoly Ministerstva obrany.⁸⁵ Navzdory skutečnosti, že VZ je řízena Ministerstvem obrany, úkoly VZ ukládá vláda nebo prezident republiky s vědomím vlády⁸⁶, z tohoto důvodu také za činnost a koordinaci VZ odpovídá vláda.⁸⁷

Vojenské zpravodajství je zpravodajskou službou zřízenou ke dni 1.8. 2005 zákonem č. 289/2005 Sb., o Vojenském zpravodajství. „Počátky československého vojenského zpravodajství se datují již do doby první světové války. Oficiálně vzniklo organizované zpravodajské oddělení československé armády v listopadu roku 1918. Současné Vojenské zpravodajství vzniklo v roce 2005 sloučením tehdejšího kontrarozvědného Vojenského obranného zpravodajství a rozvědné Vojenské zpravodajské služby.“⁸⁸

Obecný základ postavení, činnosti, fungování VZ a spolupráce s ostatními zpravodajskými službami České republiky upravuje již několikrát zmíněný zákon č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky.

⁸³ §1 odst. 1 zákona č. 289/2005 Sb., o Vojenském zpravodajství

⁸⁴ Kdo jsme. Vojenské zpravodajství [online]. 2024 [cit.15.2.2024]. Dostupné z: <https://www.vzcr.cz/kdo-jsme-35>

⁸⁵ §3 písm. c) zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky

⁸⁶ §8 odst. 4 zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky

⁸⁷ §7 zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky

⁸⁸ Kdo jsme. Vojenské zpravodajství [online]. 2024 [cit.15.2.2024]. Dostupné z: <https://www.vzcr.cz/kdo-jsme-35>

3.3.1 Postavení, řízení a organizační struktura VZ

Z hlediska institucionálního zařazení je VZ ústřední zpravodajskou službou, nikoliv resortní. Důvodem je odpovědnost za činnost a koordinaci VZ na úrovni vlády, nikoliv na úrovni resortu Ministerstva obrany.

V čele VZ stojí ředitel.⁸⁹ Ředitele VZ jmenuje po projednání v příslušném výboru Poslanecké sněmovny a se souhlasem vlády ministr obrany. Z výkonu své funkce je ředitel odpovědný ministru obrany, který ho též se souhlasem vlády odvolává.⁹⁰

Vnitřní struktura VZ vypadá následovně. V čele stojí ředitel VZ, který má své 2 zástupce ředitele VZ. Tyto orgány dohromady tvoří ředitelství VZ. Pod ředitelstvím se nachází několik odborů (podpora velení a řízení, koncepce a spolupráce, speciální zabezpečení a příprava, analytika, kontrola a vnitřní bezpečnost, personalistika a vzdělání, komunikační a informační systémy či ochrana utajovaných informací).

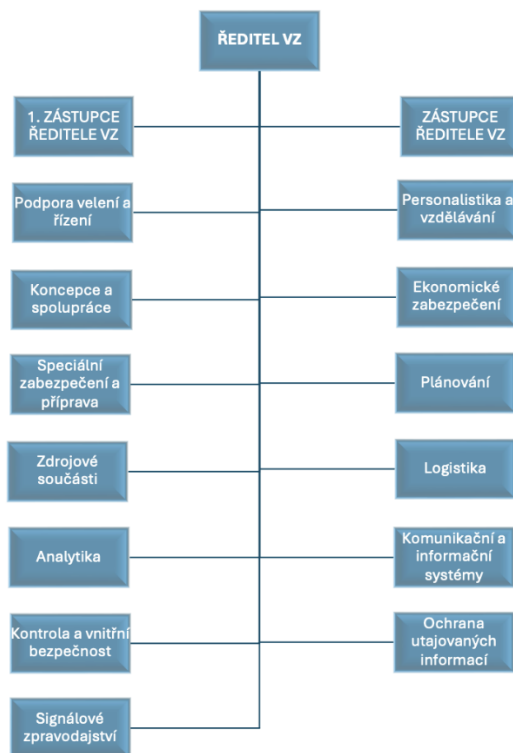
Do roku 2014 byla součástí vnitřní struktury i 601. skupina speciálních sil generála Moravce⁹¹, kdy její velitel dříve přímo podléhal řediteli VZ. Její zařazení pod ředitele VZ představovalo jistou zvláštnost ve vnitřní struktuře VZ, jelikož vojenská zpravodajská služba měla k dispozici speciální jednotku s vojenskými výkonnými pravomocemi. Nyní tato jednotka podléhá náčelníkovi generálního štábu Armády České republiky.⁹² Nejaktuálnější dostupná verze vnitřní struktury je přehledně uvedena níže.

⁸⁹ Současným ředitelem VZ je od října 2014 generálporučík Ing. Jan Beroun.

⁹⁰ §4 odst. 4 zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky

⁹¹ Česká speciální vojenská jednotka, která se účastnila mnoha zahraničních misí. Působila v rámci operace Pouštní bouře v roce 1990 v Perském zálivu, dále v oblasti bývalé Jugoslávie či v Iráku. Jako první česká vojenská jednotka od 2. světové války se zúčastnila přímých bojových akcí v Afghánistánu v rámci operace Trvalá svoboda.

⁹² Speciální síly AČR [online]. 2024 [cit.15.2.2024]. Dostupné z: <https://specialnisily.army.cz/601skss>

Obrázek 4 - Vnitřní organizační struktura Vojenského zpravodajství⁹³

Co se týče příslušníků VZ, ti jsou ve služebním poměru k ČR ve smyslu zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání. Příslušníci VZ, kterými jsou vojáci z povolání a vojáci v záloze povolání k výkonu vojenské činné služby k Vojenskému zpravodajství, plní úkoly VZ. Dále je také plní zaměstnanci VZ v rozsahu, který určuje Statut VZ.⁹⁴

Příslušníci VZ jsou při plnění svých úkolů povinni dbát cti, vážnosti a důstojnosti osob i své vlastní, jakož i toho, aby osobám v souvislosti s jejich činností nevznikla škoda nebo jiná nepřiměřená újma.⁹⁵ Příslušníci VZ prokazují svou příslušnost k VZ služebním průkazem⁹⁶ s evidenčním číslem a ústním prohlášením „Vojenské zpravodajství“.⁹⁷

Oprávnění držet a nosit služební střelnou zbraň a použít ji v případě nutné obrany nebo krajní nouze se týká pouze příslušníků VZ ve služebním poměru vojáka z povolání, nikoliv jeho civilních zaměstnanců.⁹⁸

⁹³ Převzato z <https://vzcr.cz/uploads/41-Vyrocní-zprava-2015.pdf>

⁹⁴ §2 zákona č. 289/2005 Sb., o Vojenském zpravodajství

⁹⁵ §3 zákona č. 289/2005 Sb., o Vojenském zpravodajství

⁹⁶ Vzor služebního průkazu příslušníka VZ je stanoven nařízením vlády č. 374/2005 Sb., kterým se stanoví vzor služebního průkazu příslušníka Vojenského zpravodajství.

⁹⁷ §4 zákona č. 289/2005 Sb., o Vojenském zpravodajství

⁹⁸ §5 zákona č. 289/2005 Sb., o Vojenském zpravodajství

Příslušníci VZ ve služebním poměru vojáka z povolání podléhají kázeňské pravomoci⁹⁹ a dále se na ně vztahují trestné činy vojenské podle hlavy XII zvláštní části trestního zákoníku.¹⁰⁰

3.3.2 Působnost VZ

VZ podle §2 a § 5 odst. 3 zákona o zpravodajských službách získává, shromažďuje a zabezpečuje (vyhodnocuje) informace:

- a) *mající původ v zahraniční, důležité pro ochranu a bezpečnost České republiky,*
- b) *o zpravodajských službách cizí moci v oblasti obrany,*
- c) *o záměrech a činnostech namířených proti zabezpečování obrany České republiky,*
- d) *o záměrech a činnostech ohrožujících utajované skutečnosti v oblasti obrany České republiky.*¹⁰¹

V souvislosti s nasazováním jednotek Armády České republiky v zahraničních misích také provádí zpravodajskou ochranu a podporu těchto misí.

Vzhledem k tomu, že VZ je vnitřní i vnější zpravodajská služba, lze konstatovat, že její pole působnosti nebude výrazně odlišné od působnosti zbylých dvou českých, výše zmíněných, zpravodajských služeb. Významnější rozdíl lze shledat v předmětu většího zájmu VZ, v oblasti obrany a vojenství. „*V souvislosti s nasazováním jednotek Armády České republiky v zahraničních misích také provádí zpravodajskou ochranu a podporu těchto misí.*“¹⁰² Jinak VZ plní v oblasti obrany analogické úkoly jako obě výše zmíněné české zpravodajské služby.

VZ plní i další úkoly, pokud tak stanoví zvláštní zákon nebo mezinárodní smlouva, jíž je ČR vázána.¹⁰³ Jedná se zejména o mezinárodní organizace, jejichž členem je ČR.¹⁰⁴

Ke dni 1. července 2021 nabyla účinnosti novela zákona o Vojenském zpravodajství publikovaná jako zákon č. 150/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 289/2005 Sb., o Vojenském zpravodajství, ve znění pozdějších předpisů, a některé další

⁹⁹ § 50 a násl. zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁰ § 375 a násl. zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰¹ §5 odst. 3 zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky

¹⁰² MICHÁLEK, Luděk. *Základy zpravodajské činnosti*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2011. ISBN 978-80-7251-360-4. str. 100

¹⁰³ §5 odst. 4 zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky

¹⁰⁴ Především oblasti vojenské a vojenské zpravodajské spolupráce na základě uzavřených (tajných) mezinárodních smluv a v rámci společné obrany NATO, v rámci operací pod záštitou OSN či EU.

zákony, která se zabývá kybernetickou obranou. Smyslem této novelizace zákona je doplnit systém obrany České republiky vůči závažným kybernetickým útokům pocházejícím ze zahraničí a ohrožujících samotnou podstatu fungování státu.¹⁰⁵ „Od roku 2015 se Vojenské zpravodajství na základě rozhodnutí vlády podílí na zajišťování kybernetické obrany České republiky. Za tímto účelem buduje Národní centrum kybernetických operací, jehož úkolem je vytvoření účinného systému obrany v kybernetickém prostoru tak, aby Česká republika byla v případě kybernetického útoku schopna zabezpečit ochranu civilního obyvatelstva a infrastruktury.“ Nutnost vychází i ze členství v Severoatlantické alianci (NATO), která uznala kybernetický prostor v roce 2016 za operační doménu.¹⁰⁶ „Na základě závazku vůči Severoatlantické alianci, ve kterém se Česká republika zavázala k vybudování národního prvku v oblasti obrazového zpravodajství, vzniklo ve struktuře Vojenského zpravodajství Satelitní centrum – SATCEN. Toto centrum vedle úkolů pro NATO a Armádu České republiky spolupracuje také se státní sférou, například s Integrovaným záchranným systémem.“¹⁰⁷

¹⁰⁵ Novela zákona o vojenském zpravodajství. Vojenské zpravodajství [online]. 2024 [cit.16.2.2024]. Dostupné z: <https://vzcr.cz/novela-zakona-o-vojenskem-zpravodajstvi-151>

¹⁰⁶ Tamtéž.

¹⁰⁷ Kdo jsme. Vojenské zpravodajství [online]. 2024 [cit.15.2.2024]. Dostupné z: <https://www.vzcr.cz/kdo-jsme-35>

3.4 Schématické srovnání zpravodajských služeb¹⁰⁸

Srovnání	BIS	ÚZSI	VZ
Právní úprava	zák. č. 153/1994 Sb. zák. č. 154/1994 Sb.	zák. č. 153/1994 Sb.	zák. č. 153/1994 Sb. zák. č. 289/2005 Sb.
Rozpočet	vlastní kapitola	součást rozpočtu Ministerstva vnitra	součást rozpočtu Ministerstva obrany
Působnost	<p>Informace:</p> <ul style="list-style-type: none"> o záměrech a činnostech namířených proti demokratickým základům svrchovanosti a územní celistvosti ČR, o ZS cizí moci, o činnostech ohrožujících státní a služební tajemství, o činnostech, jejichž důsledky mohou ohrozit bezpečnost nebo významné ekonom. zájmy, týkající se organizovaného zločinu. <p>Plní i další úkoly, pokud tak stanoví zvl. zákon nebo mezinárodní smlouva, jíž je ČR vázána.</p>	<p>Informace:</p> <ul style="list-style-type: none"> mající původ v zahraničí, důležité pro bezpečnost a ochranu zahraničně-politických a ekonomických zájmů. <p>Plní i další úkoly, pokud tak stanoví zvl. zákon nebo mezinárodní smlouva, jíž je ČR vázána.</p>	<p>Informace:</p> <ul style="list-style-type: none"> mající původ v zahraničí, důležité pro obranu a bezpečnost ČR, o zpravodajských službách cizí moci v oblasti obrany, o záměrech a činnostech namířených proti zabezpečení obrany ČR, o záměrech a činnostech ohrožujících utajované skutečnosti v oblasti obrany ČR. <p>Plní i další úkoly, pokud tak stanoví zvl. zákon nebo mezinárodní smlouva, jíž je ČR vázána.</p>
Jmenování ředitele	Vláda po projednání v přísl. výboru PS PČR.	Ministr vnitra se souhlasem vlády.	Ministr obrany se souhlasem vlády po projednání v přísl. výboru PS PČR.

¹⁰⁸ Převzato z: MICHÁLEK, Luděk; POKORNÝ, Ladislav; STIERANKA, Jozef; MARKO, Michal a VAŠKO, Adrián. *Zpravodajské služby a zpravodajská činnost*. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2021. ISBN 978-80-7598-725-9. str. 118-119

Odvolání ředitele	Vláda	Ministr vnitra se souhlasem vlády.	Ministr obrany se souhlasem vlády.
Odpovědnost ředitele	Vládě	Ministru vnitra	Ministru obrany
Parlamentní kontrola	Ano – PS PČR	Ne	Ano – PS PČR

3.5 Vybrané právní problémy systému zpravodajských služeb

Problémy současně fungujícího systému zpravodajských služeb v České republice lze členit na dvě skupiny, a to na neprávní a právní problémy. Z důvodu zaměření této diplomové práce, se zde věnuji právní problémům systému.

Právní úprava zpravodajských služeb je do značné míry relativně problematická, a to především z toho důvodu, že obecný právní předpis č. 153/1994, který stanovuje obecné zásady, poskytování a kontrolu zpravodajské činnosti, nicméně z důvodu absence zákona o ÚZSI, obsahuje i speciální ustanovení o ÚZSI. Tím narušuje kontinuitu obecné právní normy, a zatímco pro ÚZSI je relevantní pouze tato právní norma (tj. zákon č. 153/1994 Sb.), pro BIS a VZ je možné použít jednak obecná ustanovení zákona č. 153/1994 Sb., jednak i zvláštních právních předpisů, konkrétně zákona č. 154/1994 Sb. a zákona č. 289/2005 Sb.

Dalším problematickým prvkem současné právní úpravy zpravodajských služeb může být rozdílnost jednotlivých zpravodajských služeb, a to například v procesu jmenování jednotlivých ředitelů služeb a v jejich odpovědnosti za výkon funkce. Dle ustanovení §4 zákona č. 153/1994 Sb., jsou ředitelé ÚZSI a VZ ze své funkce odpovědní příslušnému ministrovi, zatímco ředitel BIS je odpovědný vůči celé vládě. Dalším vhodným příkladem je způsob jmenování do funkce, kdy ředitele BIS jmenuje do funkce vláda, v případě VZ zase ministr obrany se souhlasem vlády. Tomuto jmenování ještě předchází projednání ve výboru Poslanecké sněmovny Parlamentu, příslušném ve věcech bezpečnosti. Ovšem v případě jmenování ředitele ÚZSI je tomu jinak. Ten je sice jmenován ministrem vnitra se souhlasem vlády, ale nutnost projednání v obdobném výboru Poslanecké sněmovny Parlamentu, zde absentuje. Je vhodné si zde položit otázku, zda by nebylo žádoucí tento proces sjednotit pro všechny zpravodajské služby stejně.

K věčným neshodám a debatám vede i spojení Ministerstva vnitra s ÚZSI. Ten na první pohled jakožto zpravodajská služba s vnější působností, jejímž předmětem zájmu jsou informace pocházející ze zahraničí, by měl být zařazen do struktury Ministerstva zahraničních věcí, jakožto hlavního příjemce zpravodajských výstupů. K tomuto zařazení vedlo několik důvodů. Jedním z nich je určitá historická zvyklost či tradice. Prvním je určitá zvyklost, neboť Současný ÚZSI vznikl transformací jedné části bezpečnostního a zpravodajského aparátu režimu vládnoucího před rokem 1989. *Státní bezpečnost kopírovala sovětský vzor a z logiky uplatňování třídního teroru zakotvila v ministerstvu vnitra. Po roce 1989 bylo začlenění pod ministerstvo zahraničních věcí odmítnuto z toho důvodu, aby se ministerstvo zahraničních věcí už nikdy nekompromitovalo součinností se špióny a jejich agenturou.*¹⁰⁹

Otázkou zde zůstává, zda výše uvedené důvody stále trvají nebo jsou již překonány. Tématem dlouhých debat může být i otázka, zda by nové začlenění pod Ministerstvo zahraničí přineslo nějakou přínosnou změnu než ryze formální.

¹⁰⁹ RŮŽEK, Jiří. V labyrintu zpravodajských služeb. Praha: Šulc-Švarc, 2014. ISBN 978-80-7244-363-5. str. 27

4 Koordinace činnosti zpravodajských služeb

Řízení a koordinace činnosti zpravodajských služeb patří mezi jednu ze stěžejních kapitol této diplomové práce, proto je jí věnována jedna celá kapitola.

Pod tuto kapitolu jsou teorií podřazeny další dílčí části, jimiž jsou samotná koordinace činnosti zpravodajských služeb, úkolování zpravodajských služeb a v neposlední řadě podávání zpráv zpravodajskými službami.

Z hlediska samotného řízení zpravodajských služeb má velký význam jmenování ředitele, který řídí a odpovídá za činnost konkrétní zpravodajské služby. Z tohoto důvodu je i v legislativě tomuto procesu věnována velká pozornost. Stěžejním úkolem legislativy je především dostatečně upravit proces a kritéria jmenování, včetně podmínek případného odvolání, ředitele konkrétní zpravodajské služby. U nás jmenování ředitele probíhá standartním a doporučeným způsobem, kdy je ředitel jmenován vrcholným orgánem exekutivy (tj. u nás vládou, popř. se souhlasem vlády), a v případě jmenování ředitele BIS a VZ mu předchází projednání v příslušném výboru Parlamentu České republiky.¹¹⁰

4.1 Výzkumná část

Současně touto kapitolou začíná část empirická, která doplňuje část teoretickou, a která prezentuje výsledky mnou vedených osobních rozhovorů s příslušníky zpravodajských služeb České republiky. Cílem těchto vedených rozhovorů bylo zmapovat spolupráci a koordinaci zpravodajských služeb z hlediska funkčnosti stávající právní úpravy. Dále pak zjistit jak taková spolupráce či koordinace probíhá v praktické rovině a zda existují oblasti spolupráce či koordinace, které je potřeba zlepšit.

Z důvodu výběru tématu, zejména kvůli utajovanosti informací a osob z řad příslušníků zpravodajských služeb, nebylo možné provést kvantitativní výzkum s více respondenty. Rozhodla jsem se tak pro kvalitativní výzkum, kdy jsem se při výběru svých respondentů zaměřila především na oblast jejich pracovní působnosti a rozsah jejich zkušeností. Konečné číslo respondentů se zastavilo na číslici čtyři.

Jak již bylo zmíněno, pro výzkumnou část diplomové práce byla zvolena metoda dotazování vedená formou osobních rozhovorů s respondenty. Jednotlivým respondentům bylo s dostatečným předstihem prostřednictvím emailové komunikace

¹¹⁰ MICHÁLEK, Luděk; POKORNÝ, Ladislav; STIERANKA, Jozef; MARKO, Michal a VAŠKO, Adrián. *Zpravodajské služby a zpravodajská činnost*. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2021. ISBN 978-80-7598-725-9. str. 73-74

posláno celkem osm otázek, aby se s jejich obsahem mohli seznámit a připravit se na daný rozhovor. Obsah otázek byl sestaven na základě studia odborné literatury a zákona. Následně byly otázky konzultovány a předem schváleny vedoucím mé diplomové práce.

Jednotlivé rozhovory probíhali na různých místech. Místo schůzky a samostatné vedení rozhovorů vždy probíhalo v kanceláři či na pracovišti konkrétního respondenta, s tím, že z pochopitelných a profesionálních důvodů není možné uvést bližší specifikaci a lokalizaci místa schůzky.

Základní konstrukci rozhovoru v této kapitole tvoří tyto otázky:

- a) *Myslíte si, že aktuálně nastavený systém (3 samostatně fungující zpravodajské služby vedle sebe, bez nadřízeného orgánu) je funkční?*
- b) *Jaký máte názor na vytvoření „nadřízeného“ orgánu (popř. ředitele), který by pod sebou sdružoval a koordinoval činnost jednotlivých zpravodajských služeb?*

4.2 Koordinace činnosti zpravodajských služeb (v užším smyslu)

Zpravodajské služby jsou zásadně podřízeny exekutivní moci. Podle ustanovení §7 zákona č. 153/1994 Sb., vláda koordinuje činnost zpravodajských služeb České republiky.

V jedné z předešlých kapitol (konkrétně kapitola 2. Zpravodajský systém v České republice), byly popsány orgány, jejichž posláním je koordinovat činnost českých zpravodajských služeb. Z tohoto důvodu si zde dovoluji pouze jejich rekapitulaci.

Jak již bylo zmíněno, vláda jako vrcholný orgán exekutivní moci koordinuje činnost zpravodajských služeb České republiky, ke koordinaci činností v oblasti bezpečnosti využívá svůj stálý pracovní orgán, tj. Bezpečnostní rada státu. Ta byla zřízena na základě ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky. V oblasti řešení konkrétních otázek souvisejících s činností a koordinací zpravodajských služeb je využíván Výbor pro zpravodajskou činnost jakožto stálý orgán Bezpečnostní rady státu. Výbor pro zpravodajskou činnost dále vytváří svůj pracovní orgán, jímž je Společná zpravodajská skupina. Ta koordinuje zejména výměnu informací mezi státními orgány.

Zvláštní význam se přisuzuje koordinaci činnosti v oblasti terorismu. Ke koordinaci činnosti zpravodajských služeb České republiky při vyhodnocování

informací důležitých pro bezpečnost ČR v oblasti boje proti terorismu schválila vláda ČR dne 13. září 2006 usnesení č. 1060, jímž byla BIS určena jako místo pro soustředění a vyhodnocování informací důležitých pro boj proti terorismu.¹¹¹

Z výše uvedeného plyne, že BIS koordinuje činnosti zpravodajských služeb při vyhodnocování informací důležitých pro bezpečnost České republiky se zvláštním zaměřením na boj proti terorismu. Při zajišťování informací spolupracuje zejména s Úřadem pro zahraniční styky a informace, Vojenským zpravodajstvím, Policií ČR, konkrétně s NCOZ¹¹² a s nově vzniklým útvarem NCTEKK¹¹³. Mimo jiné BIS spolupracuje také s řadou zahraničních zpravodajských služeb v rámci mezinárodních platforem.

Takto popsaná struktura koordinace zpravodajských služeb je v Evropě poměrně častá. Nezbytnou koordinační roli ve vztahu ke zpravodajským službám zajišťuje zpravidla vláda či vybraná kolegia ministrů institucionalizovaná v různých výborech.¹¹⁴ Zde se nabízí myšlenka, zda by nebylo efektivnější vytvořit systém hierarchického uspořádání zpravodajských služeb, kdy hlavou celého zpravodajského systému by byl jeden „šéf“ jedné ze zpravodajských služeb či někdo stojící mimo zpravodajské služby. V souvislosti s touto myšlenkou jsem se obrátila na jednotlivé příslušníky všech tří zpravodajských služeb, kteří můj dotaz zodpověděli následovně.

Prvním z nich je dlouholetý příslušník BIS Pavel Vedral.¹¹⁵ Ten na můj dotaz ohledně funkčnosti stávajícího systému, možné existence nadřízeného orgánu a jiného hierarchického uspořádání odpověděl: „*Bez nadřízeného orgánu je tento systém funkční, ale občas na sebe narážející. Mohou vznikat antipatie, nedorozumění apod.*“ Dále doplnil, že „*tři zpravodajské služby v rámci malé České republiky podle mého názoru není úplně nejvhodnější nastavení. Stále vychází z obav moci Státní bezpečnosti před rokem 1989. Vzhledem k tomu, že od této doby je to více než 30 let v demokratické společnosti, bylo by vhodné uvažovat o změně tohoto systému. Myslím, že se to netýká*

¹¹¹ Trestněprávní úprava [online]. Ministerstvo vnitra České republiky [cit.5.3.2024]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/cthh/clanek/trestnepravni-uprava.aspx>

¹¹² Národní centrála proti organizovanému zločinu

¹¹³ Národní centrála proti terorismu, extremismu a kybernetické kriminalitě

¹¹⁴ MICHÁLEK, Luděk; POKORNÝ, Ladislav; STIERANKA, Jozef; MARKO, Michal a VAŠKO, Adrián. *Zpravodajské služby a zpravodajská činnost*. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2021. ISBN 978-80-7598-725-9. str. 74

¹¹⁵ Pavel Vedral. Jedná se o dlouholetého příslušníka zpravodajské služby České republiky, konkrétně BIS. Náplň práce vychází z působnosti BIS dle zákona č. 153/1994 Sb. Konkrétně se ho týká § 5, odst. 1. písm. e), tedy boj proti terorismu. Náplní této práce je včas odhalovat a předjímat rizikům z hlediska mezinárodního terorismu, který by ohrozil svrchovanost ČR, její bezpečnost jakožto i obyvatel ČR. Citované informace pocházejí z emailové komunikace a následné osobní schůzky.

VZ, protože ta je rozdělena jak na rozvědku působící v zahraničí, tak na kontrarozvědku, působící v ČR. Jako silnou otázku vnímám vztah BIS a ÚZSI. Otázkou je, zda sloučit ÚZSI a BIS pod jednu organizaci, nebo se zaměřit na postavení ÚZSI, zda je vhodné, aby byla začleněna pod PČR nebo by spíše měla být zařazena pod MZV ČR.“ Svou myšlenku dále rozvíjel následujícím způsobem: „Otázka nadřízeného orgánu je jasná. Měl by mít jak kontrolní činnost, tak koordinační činnost. Problémem je utajení informací. Kdo bude členem nějakého kolegia nadřízeného orgánu, kolik to bude lidí, kdo je bude jmenovat. Budou nestranní nebo se bude jednat o aktivní politiky dosazované politickými stranami? Zde je kámen úrazu, protože přístup k „živým kauzám“ ze strany nadřízeného orgánu jmenovaným vládou, premiérem, prezidentem sebou nese vždy silné riziko úniku informací. Budou muset mít jednotliví členi prověrku NBÚ na stupeň Tajné či Přísně tajné?“

Druhým dotazovaným byl brigádní generál JUDr. Ing. Jiří Šašek¹¹⁶, bývalý ředitel ÚZSI v letech 2014-2018. Ten vyjádřil svůj postoj následovně. „*Během svého působení v Úřadu pro zahraniční styky a informace jsem zažil mnoho diskusí o systému zpravodajských služeb v České republice. Ve své podstatě je asi jedno, zda máme tři samostatné zpravodajské služby nebo bychom měli pouze dvě. Osobně se domnívám, že aktuální systém je funkční a neměnil bych ho. Pouze bych se zamýšlel nad nějakou formou koordinace, jejíž aktuální podoba má své limity a není dle mého názoru dostatečná. Je samozřejmé, že nic není dokonalé a rovněž systém tří samostatných služeb není dokonalý. To ale platí i o systému dvou služeb, který by rovněž měl svá pozitiva, ale i negativa.*“

Na dotaz, zda by mohl přímo pojmenovat zmíněná pozitiva a negativa konkrétněji, pokračoval: „*Během svého působení ve funkci ředitele ÚZSI jsem se potkal s mnoha jinými řediteli služeb, v různých státech je různý systém zpravodajských služeb, vždy jsem se s řediteli shodl, že každý má svá specifika, své výhody i své nevýhody. Mezi pozitivní aspekty stávajícího systému bych zařadil:*

- *větší nezávislost služeb – samostatnost služeb napomáhá zachování jejich nezávislosti a objektivitě,*

¹¹⁶ Brigádní generál JUDr. Ing. Jiří Šašek. Po ukončení vysokoškolského studia a absolvování základní vojenské služby v roce 1993 nastoupil k Policii České republiky, kde jsem prošel několika pozicemi v rámci kriminální policie. Začínal jako policejní agent ve specializované složce policie a následně mnoho let pracoval na hospodářské kriminalce v rámci Správy Západočeského kraje. Počátkem roku 2006 byl převelen k jedné ze zpravodajských služeb České republiky – Úřadu pro zahraniční styky a informace (ÚZSI). Od roku 2014 do roku 2018 byl ředitelem úřadu. Citované informace pocházejí z emailové komunikace a následné osobní schůzky.

- *specializace a různorodost – činnost služeb může být zaměřená na specifické oblasti a hrozby, efektivita práce může být vyšší, je velký rozdíl mezi rozvědnou a kontrarozvědnou činností, rovněž tak mezi vojenským nebo civilním zaměřením činnosti,*
- *možnost větší kontroly a dohledu.*

Mezi negativní aspekty stávajícího systému řadím zejména:

- *riziko neshod a sporů – existence více samostatných zpravodajských služeb zvyšuje riziko neshod a sporů ohledně priorit, strategií a duplikací a alokací zdrojů,*
- *nedostatečná koordinace – může vést k problémům s výměnou informací, k nedostatečnému využití zdrojů apod.“*

Na závěr ještě doplnil: *„Během diskusí o systému zpravodajských služeb velmi často také zaznívá ekonomické hledisko, a to v tom smyslu, že méně služeb znamená menší náklady na provoz těchto služeb. Právě i po diskusích s ostatními řediteli služeb, kteří takovou transformaci ve svých zemích zažili, se domnívám, že úspory by byly minimální, pokud vůbec nějaké. Obrovské náklady by byly vynaloženy již na samotnou transformaci.“*

Třetí dotazovaným byl brigádní generál Václav Žid¹¹⁷, zástupce ředitele VZ. Ten zmínil na úvod, že je důležité vnímat tuto problematiku v širším kontextu. *„Máme tři služby. Dvě jsou podřízené dvěma ministrům – vnitra a obrany, jedna premiérovi a většinou je snaha rozdělit je jen v rámci vládnoucí koalice mezi více stran tak, aby nenastala situace, kdy jediná politická strana ovládá veškerý zpravodajský aparát. Tento koncept funguje dlouho. Otázka slučování je i otázkou, komu vezmete část zpravodajského aparátu. Nyní ředitel BIS má exkluzivní přístup k premiérovi, jakožto ke svému „šéfovi“. Ředitelé ÚZSI a VZ mají přímý přístup „pouze“ k ministrov. Vznikem nadřízeného orgánu dojde ke změně současného stavu. Nicméně, nadřízený orgán, aby mohl koordinovat všechny služby, musel by dostávat úkoly od vlády, prezidenta, ministrů a ty pak předávat službám. Pokud by existoval překryv, mohlo by to vést k větší míře spolupráce. nyní nemáme představu o konkrétních úkolech ostatních*

¹¹⁷ Brigádní generál Václav Žid. Zástupce ředitele Vojenského zpravodajství a ředitel sekce technické. Většinu své kariéry se zaměřuje na informační technologie, informační bezpečnost a strategické řízení. U Vojenského zpravodajství se podílí na budování nových schopností v operační doméně Cyber a v doméně Space. Podporuje program pro vědu, výzkum a inovace. Dále se zasazuje o zavádění nových technologií pro podporu dosažení mise organizace. V loňském roce se podílel na předsednictví ČR Vojenskému zpravodajskému výboru NATO.

Citované informace pocházejí z emailové komunikace a následné osobní schůzky.

služeb. Ano, jsou známé priority ale ty nejsou na úrovni konkrétních operací. Mohlo by dojít i k lepší standardizaci produkce. Jelikož takový prostředník by vyžadoval stejnou kvalitu práce od všech ZS. Mohl by se tak standardizovat způsob komunikace, výstupy, ...Rozhodně tam mohou být pozitiva.“

Závěrem této debaty bych ráda shrnula své poznatky. Z výše uvedených názorů napříč všemi zpravodajskými službami vyplývá, že panuje shoda na funkčnosti současného systému tří vedle sebe stojících nezávislých služeb. Avšak všichni tři dotazovaní zároveň vyjádřili i opačný názor, a to takový, že by se nebránili určitým změnám z hlediska koordinace. Takovou změnou dle nich může být i vytvoření nadřízeného koordinačního orgánu.

Dle mého názoru se tento zavedený systém také jeví jako funkční. Je důležité si uvědomit, že máme „pouze“ tři zpravodajské služby, které jsou schopné v tomto počtu spolu jednat, vést debaty a činit rozhodnutí v rámci spolupráce. Každá služba má svou působnost a v rámci působnosti předkládá svá stanoviska. Tím pádem máme větší škálu názorů. Jiná by však byla situace, kdyby počet zpravodajských služeb byl velký jako třeba v USA. V tomto případě by byl na místě tzv. DNI (Director of national intelligence). V našem případě? To je otázka. Jeden nadřízený koordinační orgán by přinesl jen jednu zprávu, jeden pohled, byť by byl zřejmě sloučený z pohledů jednotlivých zpravodajských služeb.

Osobně se domnívám, že vytvoření menšího koordinačního tělesa s jasně vymezenými úkoly a pravomocemi by bylo žádoucí. Proto, aby takové těleso dobře fungovalo, je nezbytná shoda všech parlamentních politických stran a zpravodajských služeb. Orgán musí být navržen tak, aby posílil schopnost zpravodajských služeb naplňovat své poslání a zároveň zachoval jejich nezávislost a důvěryhodnost.

S touto otázkou, jak zaznělo ve výše uvedených rozhovorech, souvisí i otázka možného sloučení zpravodajských služeb. Konkrétně bylo uvedeno sloučení BIS a ÚZSI, jejichž agenda spolu mnohdy souvisí. To je dle mého názoru velmi komplikovaný krok, který má hned několik rovin.

V politické rovině, kdy veškerá diskuse o tom, zda slučovat zpravodajské služby není diskusí o efektivitě jednotlivých služeb, ale je to spíše diskuse o tom, zda chcete někomu sebrat další službu a mandát. V současné době, když se sestavuje vláda, tak se ve většině případů jedná o koalici. Tato koalice je složena z několika politických stran. To se pak ukazuje i ve snaze, aby každou ze 3 služeb měla jiná politická strana, aby nenastala situace, že jedna politická strana ovládá celý zpravodajský aparát.

Druhá věc, která mě k této problematice napadá je, že není na škodu, aby existoval určitý počet zpravodajských služeb, a aby lidé v rámci těchto služeb mohli také přecházet. Toho využil i již zmíněný brigádní generál Václav Žid, který byl patnáct let v ÚZSI a poté přešel do VZ, kde je již desátým rokem. Sám během rozhovoru říkal, že je za to rád, protože měl možnost načerpat zkušenosti i v jiné zpravodajské službě, a tyto zkušenosti může využívat dodnes.

4.3 Zadávání úkolů zpravodajským službám

Možnost ukládat (zadávat) úkoly zpravodajským službám je jednou z hlavních složek řízení zpravodajských služeb. Jedná se o možnost určovat aktuální zaměření činnosti zpravodajských služeb v rámci zákonem stanovené působnosti.

Právní úprava ukládání úkolů zpravodajským službám je pro všechny české zpravodajské služby jednotná. Najdeme ji v tzv. střečovém zákoně, tj. zákon č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky.

V ustanovení § 8 odst. 4 zákona o zpravodajských službách je stanoveno, že ukládat službám úkoly v mezích jejich působnosti může jak vláda, a též prezident republiky s vědomím vlády. Podstatné je zde sousloví „v mezích jejich působnosti“, jímž je vyjádřena skutečnost, že „*služby nemohou být úkolovány k jinému cíli a obsahu...*“¹¹⁸, než který vyplývá ze zákona o zpravodajských službách. Zpravodajské služby vykonávají činnosti v rámci své působnosti dané zákonem i bez uložení konkrétního úkolu.¹¹⁹

Postavení vlády a prezidenta republiky není rovnocenné. Vláda má totiž nadřazené postavení v tom směru, že prezident republiky je oprávněn úkolovat zpravodajské služby pouze s vědomím vlády. Dle článku 63 odst. 2 Ústavy České republiky „*prezidentovi republiky přísluší vykonávat i pravomoci, které nejsou výslovně v ústavním zákoně uvedeny, stanoví-li tak zákon.*“¹²⁰ Výše zmíněná pravomoc „ukládat zpravodajským službám úkoly v mezích jejich působnosti“, je přesným příkladem pravomoci, která není výslovně v ústavním zákoně stanovena, ale je obsahem jiného zákona, tj. zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách. Avšak prezident republiky tak může učinit jen na základě kontrasignace ze strany předsedy vlády, nebo jím pověřeného člena vlády.¹²¹ Vláda kontrasignací přebírá za rozhodnutí prezidenta

¹¹⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 153/1994 Sb. o zpravodajských službách České republiky.

¹¹⁹ §5 zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky

¹²⁰ Čl. 63 odst. 2, Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky v posledním znění

¹²¹ Čl. 63 odst. 3, Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky v posledním znění

odpovědnost.¹²² Takové omezení pravomocí prezidenta republiky je plně v souladu s čl. 67 odst. 1 Ústavy České republiky, neboť v tomto článku je stanoveno, že vláda je vrcholným orgánem moci výkonné.

Vláda každoročně stanoví priority zpravodajské činnosti, tzv. jednoletý plán zpravodajské činnosti, který je pravidelně aktualizován na základě ročního vyhodnocování.¹²³ Vláda (popř. prezident) ukládá zpravodajským službám i konkrétní úkoly dle aktuálních bezpečnostních hrozeb a informační potřeby.

Zadání úkolů zpravodajským službám je prvním krokem tzv. zpravodajského cyklu, jehož průběh je zobrazen na Obr. 3 (podkapitola 3.2.2). Dalším krokem tzv. zpravodajského cyklu je sběr informací, jejich následná analýza získaných informací, zpracování a vyhodnocení, v neposlední řadě tvorba výstupních zpráv a jejich předání oprávněným adresátům.

4.4 Podávání zpráv zpravodajskými službami

V rámci své zákonem stanovené působnosti zpravodajské služby získávají, shromažďují a vyhodnocují důležité informace. Je tedy logické, že si získané informace nenechávají jen pro sebe. Zpravodajské služby mají ze zákona povinnost podávat zprávy o své činnosti a zjištěných informacích. Mají povinnost informovat vládu a prezidenta republiky o své činnosti, a to minimálně jednou za rok, přičemž vláda i prezident republiky si mohou zprávu o činnosti služeb vyžádat kdykoliv v průběhu roku.¹²⁴ Může ovšem nastat situace, kdy zpravodajská služba zjistí takové informace o takových skutečnostech, které mohou být způsobily závažným způsobem ohrozit například vnitřní bezpečnost a obranu České republiky, její ústavní zřízení, významné ekonomické zájmy nebo utajované informace. V takovém případě zpravodajské služby předají bez prodlevy zjištěné informace příslušným adresátům (zejm. prezidentu republiky, předsedovi vlády a příslušným ministrům).¹²⁵

Způsob, jaký jsou zjištěné informace předávány upravuje ustanovení §8 odst. 5 zákona o zpravodajských službách. V případě BIS dochází k předávání informací a zpráv (taktéž k zadávání úkolů zpravodajským službám) prostřednictvím

¹²² Čl. 63 odst. 4, Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky v posledním znění

¹²³ K tomu více v usnesení vlády ČR č. 1098/1999 ze dne 18. října 1999 k aktualizaci priorit zpravodajské činnosti.

¹²⁴ §8 odst.1 zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky

¹²⁵ §8 odst.1 a 2 zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky

jejího ředitele. V případě ÚZSI a VZ dochází k předávání zjištěné informace prostřednictvím příslušného ministra, kterému podléhají.¹²⁶

Adresáty informací a zpráv zjištěných zpravodajskými službami nemusí být pouze vláda nebo prezident republiky. Ustanovení §8 odst. 3 zákona o zpravodajských službách předpokládá předávání zjištěných informací také dalším státním orgánům a policejním orgánům v případě, že zjištěné zpravodajské informace náleží do jejich působnosti.

To však neplatí v případě, jestliže by poskytnutí ohrozilo důležitý zájem sledovaný příslušnou zpravodajskou službou.¹²⁷ Takový důležitým zájmem, kdy služba nemusí zjištěné informace předat, může být zabránění vyzaření rozpracování konkrétního případu nebo konkrétní osoby. Může se také jednat o situaci, kdy by tyto informace (o případu, osobě) mohly odhalit využívané prostředky, formy a metody činnosti, popř. samotné příslušníky jednotlivých zpravodajských služeb. V neposlední řadě se tato výhrada nepředání informace, vztahuje i na situaci, kdy služba odhalí trestnou činnost. Ačkoliv odhalování trestné činnosti není v působnosti zpravodajských služeb, může dojít k situaci, kdy zpravodajská služba během provádění své hlavní činnosti (tj. získávání zákonem vymezených informací) odhalí trestnou činnost, tzv. pozitivní vedlejší produkt.

Zjištěné informace určené k předání mohou být předány zmíněným institucím v případě BIS jen s vědomím jejího ředitele, v případě VZ a ÚZSI příslušného ministra.

V rámci podávání zpráv zpravodajskými službami vznikla v České republice postupně praxe zveřejňování tzv. neutajovaných výročních zpráv, které jsou určeny veřejnosti a slouží jako nástroj k posílení transparentnosti činnosti zpravodajských služeb. Mimo jiné také umožňují veřejnosti nahlédnout blíže do agendy, činnosti a posílání zpravodajských služeb.

¹²⁶ §8 odst. 5 zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky

¹²⁷ §8 odst. 3 zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky

5 Spolupráce zpravodajských služeb

Úvodem této kapitoly bych ráda uvedla, že spolupráci v rámci zpravodajských služeb vnímám jako jednu ze stěžejních oblastí. Její význam neustále narůstá a postupně se stává nezbytnou praxí především v oblastech, které tvoří priority činnosti zpravodajských služeb, zejména ty, které souvisí s terorismem.

Přestože lze na první pohled vnímat české zpravodajské služby jako samostatné a na sobě nezávislé entity, je to právě tzv. střešovitý zákon, tedy zákon č. 153/1994 Sb. o zpravodajských službách ČR, který předpokládá spolupráci českých zpravodajských služeb mezi sebou, a dokonce i spolupráci českých zpravodajských služeb se zpravodajskými službami cizí moci.

V případě spolupráce zpravodajských služeb ČR mezi sebou navzájem se tak děje na základě dohod uzavíraných se souhlasem vlády.¹²⁸ Spolupráce se zpravodajskými službami cizí moci je možná výhradně s předchozím souhlasem vlády.¹²⁹ Takový souhlas vlády má formu usnesení vlády, přičemž se bude jednat o utajovanou informaci.¹³⁰

První dohoda o spolupráci a součinnosti mezi BIS a ÚZSI byla podepsána v březnu 1994 za účelem ochrany bezpečnosti státu, jeho ústavního zřízení a demokratického vývoje. Předmětem spolupráce a součinnosti obou služeb měly být zpravodajská, analytická a informační činnost, dále archivní, evidenční a lustrační činnost, oblast legalizace, ochrana a obrana služeb, konzultační činnost, využití knihoven a některých dalších informací a rovněž spolupráce v krizových situacích. Po schválení zákona o zpravodajských službách uzavřel ÚZSI v dubnu 1995 dohodu o spolupráci s Vojenským zpravodajstvím.¹³¹

Vzájemnou spolupráci nám přibližují tzv. výroční zprávy zpravodajských služeb (konkrétně VZ a BIS, nikoliv ÚZSI). Ty jsou dostupné na webových stránkách jednotlivých zpravodajských služeb. Pro co nejaktuálnější představu o takové spolupráci jsem vycházela z Výroční zprávy BIS za rok 2022, která spolupráci mezi zpravodajskými službami v rámci České republiky hodnotí následujícími slovy: „*BIS v roce 2022 zaslala ÚZSI skoro 100 informací a VZ obdrželo od BIS více než 40*

¹²⁸ §9 zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky

¹²⁹ §10 zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky

¹³⁰ Podle položky č. 16 přílohy č. 18 nařízení vlády č. 522/2005 Sb., kterým se stanoví seznam utajovaných informací, ve znění pozdějších předpisů.

¹³¹ Civilní rozvědka v letech 1990-1993 [online]. Úřad pro zahraniční styky a informace [cit. 26. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.uzsi.cz/dokumenty-ke-stazeni.html>

informací. Spolupráce s oběma službami probíhá i v dalších činnostech operativního, analytického či servisního charakteru. Pokračovala spolupráce s ÚZSI při prověřování osob žádajících o akreditaci diplomatického zástupce nebo pracovníka diplomatické mise. V roce 2022 se BIS vyjádřila ke 40 žádostem ÚZSI. Celkově bylo prověřeno 168 osob, z toho 129 diplomatických zástupců a 39 jejich rodinných příslušníků. Z důvodu vypuknutí válečného konfliktu na Ukrajině s přihlédnutím k nastavení vzájemné parity na zastupitelských úřadech RF a ČR v roce 2021, došlo v roce 2022 k výraznému snížení počtu žádostí ruských diplomatů o akreditaci na území ČR. Zatímco v roce 2021 BIS prověřovala 18 žadatelů z RF, v roce 2022 pouze 6. Probíhala i spolupráce s MO, resp. VZ, v oblasti rozvoje agendového informačního systému pro potřebu zpravodajských služeb. BIS s VZ a ÚZSI dále spolupracovala při cvičení orgánů krizového řízení EU či NATO.¹³²

Součástí výše uvedené výroční zprávy je i spolupráce s dalšími státními orgány a institucemi. Zde bych si dovolila uvést první odstavec zprávy, který popisuje hlavní oblast spolupráce a uvádí hlavní adresáty poskytovaných informací z pohledu BIS. „BIS poskytuje informace a stanoviska vybraným orgánům státní správy, které se týkají bezpečnostního prověřování osob a firem, ať už na základě ustanovení zákona, nebo na základě dohody o meziresortní spolupráci. Mezi nejvýznamnější adresáty informací patří Národní bezpečnostní úřad (NBÚ), MV a MZV.“¹³³

Poslední důležitou kapitolou týkající se spolupráce je spolupráce se zpravodajskými službami cizí moci (tzv. *liaison*). Tato spolupráce je v řadě oblastí působnosti BIS klíčovým faktorem umožňujícím zabezpečování informací důležitých z hlediska bezpečnosti ČR. Mezi hlavní oblasti spolupráce BIS se zahraničními zpravodajskými službami patří boj proti terorismu, kontrašpionáž, proliferace, kybernetická bezpečnost a ochrana utajovaných informací. „Na základě souhlasu vlády ČR je BIS oprávněna spolupracovat s více než stovkou zpravodajských služeb z celého světa. Informační výměna a aktivní kontakty BIS se rozvíjí především se službami EU, NATO a některých dalších zemí. (...) V rámci mezinárodní spolupráce BIS v roce 2022 přijala více než 15 tisíc zpráv a postoupila více než 2 tisíce dokumentů.“¹³⁴

¹³² Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2022. [online]. [cit. 25.3.2024]. Dostupné z: <https://www.bis.cz/vyrocní-zpravy/vyrocní-zpráva-bezpečnostní-informační-sluzby-za-rok-2022-2cd547c8.html>

¹³³ Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2022. [online]. [cit. 25.3.2024]. Dostupné z: <https://www.bis.cz/vyrocní-zpravy/vyrocní-zpráva-bezpečnostní-informační-sluzby-za-rok-2022-2cd547c8.html>

¹³⁴ Tamtéž.

Bližší informace o takové spolupráci nejdou z otevřených zdrojů získat, neboť podléhají utajení. Proto jsem ráda, že se mi povedlo navázat kontakt s příslušníky jednotlivých tří zpravodajských služeb, kteří byli ochotní tuto spolupráci semnou trochu více rozebrat.¹³⁵

I v této kapitole mé diplomové práce navazuje na teoretickou část empirická část, kde základní konstrukci rozhovoru (vyjma obecného představení respondenta) tvoří tyto otázky:

- a) *Máte dojem, že aktuální zákonná úprava zpravodajských služeb v oblasti komunikace / spolupráce s ostatními zpravodajskými službami je dostačující?*
- b) *Spatřujete nějaké nedokonalosti nebo dokonce překážky v zákonné úpravě, které by bylo lepší odstranit / pozměnit, aby Vaše spolupráce s ostatními zpravodajskými službami byla efektivnější?*
- c) *Jak byste zhodnotil spolupráci s dalšími zpravodajskými službami? Dokážete jmenovat jednotlivá negativa / pozitiva vzájemné spolupráce, popř. je demonstrovat na konkrétním příkladu?*
- d) *Dokázal byste popsat, jak taková spolupráce mezi zpravodajskými službami probíhá v praxi? Popřípadě popsat Vaší osobní zkušenost.*

5.1 Zákonná úprava spolupráce zpravodajských služeb

V rámci rozhovorů jsme jako první téma řešili zákonnou úpravu spolupráce, která je upravena v §9 a §10 zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky. Tato ne příliš obsáhlá úprava nám říká, že zpravodajské služby navzájem spolupracují na základě dohod uzavíraných se souhlasem vlády, a rovněž že spolupráci se zpravodajskými službami cizí moci mohou zpravodajské služby uskutečňovat pouze se souhlasem vlády. Zákon tedy nestanovuje kromě souhlasu vlády žádné další podmínky, limity spolupráce. Můžeme tedy konstatovat, že zákonná úprava podporuje spolupráci zpravodajských služeb a nechává jim do jisté míry volnost ve způsobu provádění takové spolupráce.

Slovy brigádního generála Václava Žida je nutné vzít v potaz stáří zákonné normy. „Zákonná úprava je strohá a prostá. Dovedl bych si představit, že dnes by zákon byl daleko větší, asi by se víc řešily oblasti, které se dotýkají osobních svobod

¹³⁵ Vše probíhalo v souladu se zákonem, aniž by došlo k vyjádření jakékoli utajované informace dle zákona.

jednotlivce. Asi by se tam i více řešila různá rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva apod. Avšak je nutné uvědomit si i historický kontext. Jaké byly zpravodajské služby a jaké bylo jejich poslání v době nesvobody, tedy před rokem 1989, a pak v jaké době, v jaké náladě se tvořily služby nové na demokratických principech. Tomu odpovídá i znění zákona. Před rokem 1989 zpravodajské služby měli nějaký mandát, po listopadové revoluci bylo třeba je vytvořit jinak.“ K tomu dále dodává, že „zpravodajské služby tak mohou činit pouze, co mají dovoleno, ne naopak. Pokud chcete spolupracovat korektně a transparentně, je dohoda na místě. Takové dohody jsou, vláda nemá problém je schvalovat, tudíž mohu konstatovat, že ta spolupráce běží.“

Tato slova nezávisle na sobě potvrdil i Ing. Bc. Pavel Vedral, dlouholetý příslušník BIS. Ten také vnímá současnou právní úpravu jako tzv. produkt obavy z předešlého režimu. Jeho slovy řečeno „*V době vzniku zákona o zpravodajských službách zde byla ještě obava před zneužitím zpravodajských služeb a přílišné moci, kterou měla před rokem 1989 Státní bezpečnost. Od této doby se společnost i politická stabilita v ČR vyvíjela, demokracie je stabilní, ale i přes drobné úpravy se zákon o zpravodajských službách vlastně neměnil a nevyvíjel stejně jako okolní svět.*“

5.1.1 Možná novelizace zákona

Výše uvedená slova mě přivedla k myšlence, zda by nebyla na místě modernizace zákona č. 153/1994. Tento zákon je již přes 30 let starý a domnívám se, že dostatečně nereflektuje nové bezpečnostní hrozby současnosti. Na toto téma jsem podrobněji pobavila s brigádním generálem JUDr. Ing. Jiřím Šaškem, ředitel ÚZSI v letech 2014 až 2018. Ten moji myšlenku dále rozvinul. „*Určitě je žádoucí zamyslet se nad modernizací celého zákona o zpravodajských službách. Samozřejmě na zvážení je rovněž modernizace zákona o BIS a zákona o VZ. Za klíčové také považuji schválení zákona o ÚZSI. Všechny uvedené zákony by měly lépe reflektovat nové hrozby a více odpovídat současným potřebám a výzvám. Taková opatření by mohla přispět k efektivnější práci zpravodajských služeb, k větší transparentnosti ohledně pravomocí, povinností a postupů, k zajištění mechanismu kontroly služeb a v neposlední řadě i ke zlepšení ochrany jednotlivců.*“ K tomu dále doplnil, že „*v oblasti spolupráce zpravodajských služeb dokážou služby pracovat s aktuální úpravou zákona. Pokud by vznikla nová zákonná úprava činnosti zpravodajských služeb, měla by v oblasti spolupráce podporovat efektivní a bezpečnou výměnu informací mezi zpravodajskými službami, aby bylo možné účinně reagovat na bezpečnostní hrozby a výzvy. V případě mezinárodní*

spolupráce by mohlo dojít ke zjednodušení principu schvalování spolupráce se zpravodajskou službou cizí moci. Osobně bych možná preferoval negativní vymezení, tj. vláda by stanovila v daných intervalech s kým není spolupráce možná.“

Jak je výše popsáno, ruku v ruce s modernizací tzv. střešového zákona, jde i modernizace zvláštních předpisů, tedy zákona o BIS, zákona o VZ a ideálně i schválení dlouho očekávaného zákona o ÚZSI. Problematickým aspektem této modernizace může být rozšíření mandátu jednotlivých zpravodajských služeb. To se projevilo už u novely č. 150/2021, která rozšířila mandát Vojenského zpravodajství daný původní zákonem č. 289/2005 Sb., o Vojenském zpravodajství. Konkrétně tak učinila v ustanovení §16b, které se týká spolupráce Vojenského zpravodajství při provádění činností, jimiž se podílí na zajišťování obrany státu v kybernetickém prostoru. Paragraf 16b v odst. 1 konkretizuje spolupráci s dalšími zpravodajskými službami, a to tak, že *„při provádění činností a opatření vykonávaných v souvislosti se zajišťováním obrany státu v kybernetickém prostoru spolupracuje Vojenské zpravodajství s ostatními zpravodajskými službami a s dalšími státními orgány, ozbrojenými silami České republiky, bezpečnostními sbory a právníckými a fyzickými osobami, pokud působí v oblasti zajišťování kybernetické bezpečnosti nebo obrany státu.“*

V odst. 2 rozšiřuje zákonný výčet adresátů, kdy *„při zajišťování detekce Vojenské zpravodajství spolupracuje s právníckými nebo fyzickými osobami zajišťujícími veřejnou komunikační síť nebo poskytujícími veřejně dostupnou službu elektronických komunikací, a to na základě písemné dohody o spolupráci.“*

V posledním odst. 3 specifikuje, co musí dohoda o spolupráci uzavřená podle odstavce 2 obsahovat. Jedná se o technické a organizační podmínky nezbytné pro realizaci detekce, způsob předávání metadat o zachyceném útoku nebo hrozbě a způsob určení výše efektivně vynaložených nákladů.

Brigádní generál Václav Žid, jakožto zástupce ředitele VZ, k výše zmíněné novele dodal: *„samozřejmě jsme si byli vědomi (VZ), že díky této novele máme najednou speciální mandát a jak BIS, tak ÚZSI, nám ho možná mohou do jisté míry závidět. Mohly se domnívat, že se tento mandát týká i sběru informací. To ovšem pravda není, jelikož tento mandát je opravdu jen o zajišťování obrany, ne o sběru informací. V důsledku této obavy byla uzavřena dohoda, kterou schválila vláda. Jedná se o Dohodu o spolupráci na zajišťování obrany ČR v kybernetickém prostoru. Tato dohoda byla uzavřená mezi BIS, ÚZSI a VZ. Znění dohody je však ve stupni utajení Důvěrné. Lze*

však říct, že na základě dohody byla zřízena stálá pracovní skupina, je zde upřesněno, kdo jí řídí, jak se svolává (v případě konkrétního případu – svolání, ale i průběžně).“

5.2 Vzájemná spolupráce zpravodajských služeb v praxi

V rámci jednotlivých rozhovorů s příslušníky zpravodajských služeb jsem se zaměřila především na téma jejich vzájemné spolupráce a jak tato spolupráce probíhá v praxi.

Na úvod této podkapitoly bych ráda připomněla, že spolupráci zpravodajských služeb je nutné rozdělit do několika oblastí, resp. komponentů, které společně tvoří jádro úspěšné a funkční spolupráce mezi zpravodajskými službami navzájem.

Prvním důležitým komponentem je právní oblast, kde státní orgány mohou dělat jen to, k čemu mají zákonný mandát. Mandát spolupracovat je jednoznačně dán §9 zákona o zpravodajských službách. Není nijak specifikován do hloubky, ale není ani omezen.

Druhým je oblast procesní, která funguje na základě dohod, kde si jednotlivé strany (tj. zpravodajské služby) dohodnou, v čem hodlají spolupracovat a zda si k tomuto účelu založí pracovní skupinu. Lidé v rámci této pracovní skupiny se pak potkávají a spolupráce běží.

Třetím, a za mě nejdůležitějším komponentem spolupráce, je lidská oblast. Vždy bude záležet na konkrétních lidech, zda si budou opravdu důvěřovat a následně budou chtít i opravdu spolupracovat, nebo jen formálně plnit znaky spolupráce. Slovy brigádního generála Václava Žida: *„Zejména v naší profesi je ta důvěra opravdu zásadní, a v případě, že ta důvěra tam není tak se ty informace nesdílejí a nespolupracuje. Je důležité uvědomit si, že v tom máte své lidi, kterým kolikrát hrozí nebezpečí a mohou přijít i o život. Důvěra je zásadní. Pokud není důvěra, nezlomíte to. Zde mohu uvést ne úplně domácí, ale spíš zahraniční příklad, kdy USA dlouho neměli zájem s námi (s ČR, s VZ) spolupracovat v případech proti Rusku. Až po určité době (v rádech několika let), kdy jsme si získali nějakou důvěru, byli schopní s námi začít spolupracovat.“*

Poslední čtvrtou oblastí je tzv. mandát, kdy je důležité najít společnou problematiku. Každá zpravodajská služba má nějaký svůj mandát (působnost). Ty se občas překrývají, a to nejčastěji v oblastech jako je boj proti terorismu, proliferace zbraní hromadného ničení, migrace, obrana ČR v kybernetickém prostoru. V případě, že v rámci své činnosti přijde zpravodajská služba na něco, co není v její působnosti, postoupí věc jiné zpravodajské službě, do jejíž působnosti daná věc náleží.

5.2.1 Případová studie – Dying Ember

Zde je na místě uvést konkrétní příklad takové spolupráce, a to na úrovni národní i mezinárodní. Poprvé v lednu 2024 od zmíněné novely č. 150/2021 byl proveden aktivní zásah Národním centrem kybernetických operací (NCKO¹³⁶) ve spojení s americkými spojenci. Česká republika se tak zapojila do mezinárodní operace proti aktivitám ruských tajných služeb v kyberprostoru. Jednalo se o operaci Dying Ember. V rámci této akce, a právě na základě zmíněné dohody byli i ostatní zpravodajské služby České republiky informované. Akce probíhala v rámci spolupráce dle ustanovení §16b zákona č. 289/2005 Sb., o Vojenském zpravodajství.

O co přesně šlo? Mezinárodní operace Dying Ember koordinovaná americkou FBI byla vedena vůči skupině APT 28 napojené na ruskou vojenskou rozvědku GRU. Ta zneužívala kompromitovanou infrastrukturu routerů proti významným cílům v České republice i v zahraničí, včetně našich spojenců v NATO a proti Ukrajině. Mimo jiné cílila i na tuzemské vládní instituce. Na území Česka se nacházelo několik desítek takových zařízení. *„Ve středu 17. ledna se ředitel Vojenského zpravodajství Jan Beroun spojil s ministryní obrany Janou Černochovou (ODS). Informoval ji o záměru svých lidí podniknout vůbec první aktivní zásah v kybernetickém prostoru. Krátce poté následovala už formální žádost o povolení operace, kterou ministryně schválila.“*¹³⁷ Obranný úder provedl operační tým působící v rámci NCKO. Síťovými prostředky, které měl k dispozici, odstranil chyby v kompromitovaných zařízeních tak, že do nich útočníci ztratili přístup.¹³⁸ Kvůli bezpečnosti není známo, jaké konkrétní cíle Rusové zvolili nebo kolik důležitých informací získali. Zástupce ředitele Vojenského zpravodajství pro technickou sekci, brigádní generál Václav Žid, však prozradil, že povaha zájmu Rusů vyplývá z pozice Česka na mezinárodní scéně. *„Řeší to, co je pro ně zajímavé, důležité a kde sbírat informace. Když si uvědomíme současnou pozici České republiky vůči Rusku, kdy se zaobíráme podporou Ukrajiny, sháněním zbraní, munice nebo tanků, to je to, co je zajímavé.“*¹³⁹

¹³⁶ Jeho úkolem je vytvoření účinného systému obrany v kybernetickém prostoru tak, aby Česká republika byla schopna zastavit a případně odvrátit kybernetické útoky, a tím zabezpečit ochranu civilního obyvatelstva a infrastruktury.

¹³⁷ Aktuálně.cz [online]. [cit. 27.3. 2024]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/fbi-cesko-rusko-hackeri/r~a864ea18e5ec11eeb2180cc47ab5f122/>

¹³⁸ Tiskové zprávy. Vojenské zpravodajství [online]. 2024 [cit.27.3.2024]. Dostupné z: <https://www.vzcr.cz/soucasti-kyberneticke-obrany-je-i-moznost-aktivniho-zasahu-231>

¹³⁹ Aktuálně.cz [online]. [cit. 27.3. 2024]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/fbi-cesko-rusko-hackeri/r~a864ea18e5ec11eeb2180cc47ab5f122/>

Jedná se o jedinečný příklad mezinárodní spolupráce zpravodajských služeb. Kdy samotné operaci předcházela impuls od FBI, která odhalila ruskou síť na domácí půdě. Současně vytipovala země, jež by mohly mít stejné problémy. Vzápětí se obrátila na jejich tajné služby či odpovědné instituce s výzvou ke koordinovanému zásahu s krycím názvem Dying Ember. Mezi oslovenými bylo i Česko. Poté co tato informace byla předána Vojenskému zpravodajství, sdílelo tuto důležitou informaci (na základě *Dohody o spolupráci na zajišťování obrany ČR v kybernetickém prostoru*) s ÚZSI a BIS. Zde je zase uveden ideální příklad spolupráce zpravodajských služeb v rámci České republiky.

Ředitel FBI Christopher Wray po jednání se šéfy služeb prohlásil, že právě operaci Dying Ember považuje za příklad úspěšné spolupráce FBI a Vojenského zpravodajství.¹⁴⁰

5.2.2 Hodnocení vzájemné spolupráce zpravodajských služeb v praxi

Z důvodu utajovanosti informací, kterými jednotlivé zpravodajské služby disponují, zde nelze uvádět konkrétní příklady spolupráce jednotlivých zpravodajských služeb. Během rozhovorů s příslušníky zpravodajských služeb jsme se ale pobavili o mechanismech takové spolupráce.

Taková spolupráce mezi zpravodajskými službami v praxi může probíhat různými způsoby v závislosti na konkrétní situaci, potřebách a prostředí.

Může se tak dít:

- a) *přímo*, kdy představitelé jednotlivých služeb na určité úrovni vedení se domluví na spolupráci v konkrétní věci, poté si vzájemně předávají informace a spolupracuje se tím, že každá služba má své specifické možnosti a prostředky, např. to, že BIS může požádat o povolení zpravodajské techniky (odposlechy telefonů apod.), zatímco ÚZSI takové možnosti nemá, naopak ÚZSI má zase své možnosti v zahraničí, kde používá specifické prostředky a informačně tak velmi dobře poznání BIS;
- b) v rámci *NKBT*¹⁴¹, což se týká extremismu a terorismu, tento orgán spadá pod PČR a řeší se zde v pravidelných intervalech bezpečnostní rizika

¹⁴⁰ Tamtéž.

¹⁴¹ Národní kontaktní bod pro terorismus

v ČR – jedná se o konkrétní zjištění jednotlivých účastníků tohoto setkání;

- c) v rámci *Bezpečnostní rady státu*, která se také schází v pravidelných intervalech, a i zde se řeší bezpečnostní rizika pro ČR, avšak v širších souvislostech.¹⁴²

Pokud jde o spolupráci českých zpravodajských služeb se zahraniční zpravodajskou službou, musí tuto spolupráci nejdříve odsouhlasit Vláda ČR. Zpravodajská služba vládě předkládá návrh této spolupráce, návrh musí být odůvodněn. Pokud je spolupráce schválena, tak spolupráce by neměla přesáhnout rámec toho, co bylo vládou schváleno. Považuji zde za nutné zmínit, že zpravodajské služby musí občas spolupracovat se službami „nepřátelských“ států, a to zpravidla v případech, kdy selhává diplomatické řešení konkrétní situace.¹⁴³

Vlastní spolupráce zpravodajských služeb obvykle začíná na úrovni ředitelů služeb, kteří si vymezí rámec a mechanismy spolupráce a následně se spolupráce dále rozvíjí na expertní úrovni.

Mezi běžné mechanismy spolupráce patří:

- 1) výměna informací – ta je základem spolupráce zpravodajských služeb, samozřejmě vždy záleží na hloubce spolupráce konkrétních služeb, bezproblémová výměna informací zpravidla probíhá na boji proti terorismu, organizovanému zločinu, kybernetickým hrozbám apod.,
- 2) společné operace – jde o vrcholnou spolupráci zpravodajských služeb, mezi službami existuje hluboká důvěra, např. může jít o infiltraci teroristických skupin,
- 3) analytická spolupráce – spolupráce při analýze a vyhodnocování získaných informací,
- 4) sběr informací – zde se např. jedná o monitorování komunikací, sociálních sítí, sledování cestovních pohybů apod.
- 5) školení a výcvik – zpravodajské služby touto spoluprací posilují své schopnosti a dovednosti, tento druh spolupráce zpravidla probíhá mezi službami tehdy, pokud již mezi nimi existuje značná důvěra.¹⁴⁴

¹⁴² Bc. Ing. Pavel Vedral. Jedná se o dlouholetého příslušníka BIS.

¹⁴³ Brigádní generál JUDr. Ing. Jiří Šašek. Od roku 2014 do roku 2018 byl ředitelem ÚZSI.

¹⁴⁴ Brigádní generál JUDr. Ing. Jiří Šašek. Od roku 2014 do roku 2018 byl ředitelem ÚZSI.

Dále jsem se jich dotazovala na možná pozitiva a negativa, které ze své vlastní zkušenosti ve spolupráci s ostatními zpravodajskými službami spatřuji.

Pozitivní stránkou spolupráce zpravodajských služeb je zejména rozšíření informačního pole, služby mají více informací a komplexněji pak mohou pochopit bezpečnostní situaci. Spolupracující služby rovněž mohou vzájemně využívat svých odborných znalostí a zkušeností, čímž se opět posouvají ve svých schopnostech analyzovat a reagovat na hrozby. Velmi významným kladem spolupráce je i samotná efektivita činnosti služeb, sdílení informací a zdrojů může vést k efektivnějšímu využití finančních a lidských prostředků.¹⁴⁵

Spolupráce služeb může mít samozřejmě i negativní stránky. Existuje možnost ztráty důvěry mezi různými zpravodajskými službami, příkladem může být například únik informací, které byly sdíleny s jinou službou. Efektivní spolupráce služeb může být ztížena i jistou rivalitou mezi službami, to platí zejména mezi službami v rámci jednoho státu, zejména tehdy, pokud není zvládnuta koordinace a správa služeb. Bohužel, spolupráci může ovlivnit i osobní animozita lidí z vyššího managementu služeb.

Vzhledem k tomu, že Česká republika není svou rozlohou příliš velká, je vcelku logickým důsledkem, že zájmy jednotlivých zpravodajských služeb jsou velmi podobné a mnohdy se překrývají. Zpravodajské služby pak mohou vzájemně narážet na své aktivity, což může vést buď ke spolupráci nebo v horším případě k nedorozuměním. Velkým rizikem se pak stává to, že jeden zdroj informací (tím je myšlen tzv. HUMINT¹⁴⁶) je využíván dvěma službami bez vzájemné vědomosti této skutečnosti. To v konečném důsledku znamená, že jeden zdroj poskytuje stejné informace dvěma službám.¹⁴⁷

Co lze vnímat jako pozitivum spolupráce, se může někdy stát i problémem. Jsou to často osobní vztahy a motivace v rámci zpravodajské komunity, zejména snaha o vlastní zviditelnění.¹⁴⁸ Jak již bylo výše zmíněno. Důvěra je zcela zásadní a měla by se posilovat, utvrzovat, nikoliv zneužívat.

¹⁴⁵ Brigádní generál JUDr. Ing. Jiří Šašek. Od roku 2014 do roku 2018 byl ředitelem ÚZSI.

¹⁴⁶ HUMINT je jeden z druhů získávání informací. Využívá se při něm lidských spolupracovníků, jejich tajné úkolování, řízení a vytěžování, a to jak pro potřeby špionáže, tak i kontrašpionáže.

¹⁴⁷ Bc. Ing. Pavel Vedral. Jedná se o dlouholetého příslušníka BIS.

¹⁴⁸ Marek Hejduk. Bývalý příslušník ÚZSI. Ředitel odboru bezpečnosti a krizového řízení.

5.3 Spolupráce zpravodajských služeb s veřejností

Na závěr této kapitoly bych ráda ještě uvedla jeden velmi relevantní argument, jenž jde trochu mimo téma této kapitoly, ale já považuji za velmi důležitý zmínit. Během rozhovoru s brigádním generálem Václavem Židem, kdy jsme se společně bavili na téma spolupráce zpravodajských služeb, uvedl, že velká negativa spatřuje v současné spolupráci zpravodajských služeb s veřejností.

„Zastávám takový názor, že zpravodajské služby by měly sloužit všem – občanům, daňovým poplatníkům, domácímu průmyslu, byznysu.“¹⁴⁹

V současné právní úpravě dle §8 zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky máme definovány zákonné adresáty. To znamená, že zpravodajské služby podávají zprávy prezidentu republiky, premiérovi a příslušným členům vlády.

„To je v dnešním složitém světě dle mého názoru málo. Často slýcháme tvrzení ze strany zpravodajských služeb vůči veřejnosti: My bychom vám rádi něco řekli, ale bohužel máme zákonem uložené zákonné adresáty, a tím pádem s vám nemůžeme tyto informace sdílet. Z mého pohledu se jedná pouze o výmluvu, která přichází ve chvíli kdy ZS nemají tzv. v ruce vůbec nic. Je třeba na tomto problému pracovat.“ K tomu doplnil, že *„tento způsob se v současné době dost mění, přicházejí s tím americké a britské tajné služby, které tvrdí, že je k ničemu shánět zpravodajské informace a pak na nich seděli, měli je v trezoru a těšili se z nich. Dle nich je třeba tyto zpravodajské informace používat, odtajnit a dostat je tam kam je potřeba.“¹⁵⁰*

Velkou změnou v tomto přístupu byla invaze Ruska na Ukrajinu. Američané začali odtajňovat a publikovat velké množství informací.

„Jsem tedy zastáncem názoru, že zpravodajská komunita musí hledat nové další způsoby spolupráce – s průmyslem, s byznysem, s akademií. Měli bychom stavět opravdu funkční „public privat partnership“, kdy budeme informovat o rizicích a hrozbách, pomáhat chránit zájmy ČR na všech úrovních.“¹⁵¹

Vojenskému zpravodajství se to do jisté míry podařilo upravit novelou zákona č. 289/2005 Sb., tedy novelou č. 150/2021. Zde se už implementoval tento nový model, a to konkrétně v ustanovení §16f, který zatím platí jen pro oblast CYBER, ale lze očekávat další průlom v jiných oblastech.

¹⁴⁹ Brigádní generál Václav Žid. Zástupce ředitele Vojenského zpravodajství a ředitel sekce technické.

¹⁵⁰ Brigádní generál Václav Žid. Zástupce ředitele Vojenského zpravodajství a ředitel sekce technické.

¹⁵¹ Brigádní generál Václav Žid. Zástupce ředitele Vojenského zpravodajství a ředitel sekce technické.

Z mého hlediska je to jednoznačně správný krok. Uvedeno na příkladu – když například příslušník vojenského zpravodajství získá informaci o tom, že se v České republice připravuje nějaká kybernetická kampaň proti např. energetickému průmyslu, tak tento příslušník může za všemi zúčastněnými energetického průmyslu (např. za skupinou ČEZ) přijít a sdělit jim své informace o tom, co se chystá. Tím zaručí, že tato informace bude rychle předána, zúčastnění budou schopni se na to připravit a v důsledku ještě ocení Vaši spolupráci, což posiluje i vzájemnou míru důvěry mezi státem a jeho občany.

6 Kontrola zpravodajských služeb České republiky

Existující a fungující kontrola zpravodajských služeb je významným předpokladem pro jejich řádné fungování. Taková kontrola je v právním státě důležitá k vyvažování protikladů¹⁵² a je i přirozeným zájmem samotných zpravodajských služeb. Z tohoto důvodu spatřuji za podstatné začlenit do této diplomové práce kapitolu věnovanou kontrole zpravodajských služeb.

Kontrola zpravodajských služeb je zejména důležitá pro zachování zákonnosti a efektivnosti jejich činnosti, uznání zpravodajských služeb jako standartního orgánu státu respektujícího zákonnou úpravu a zákonné požadavky na svou činnost, vyvážené řešení případného konfliktu mezi zájmy na transparentnost a legitimním utajením, v neposlední řadě i pro předcházení možnosti zneužití jejich postavení.¹⁵³

Kontrola zpravodajských služeb je systémem institucí, funkcí a pravidel. Základní rozlišení spočívá v tom, který orgán kontrolu vykonává. Pro vyváženou a účinnou kontrolu je zásadně důležité zapojení všech složek moci ve státě – exekutivy, legislativy a moci soudní, popř. jejich doplnění o jiné zvláštní nezávislé orgány.¹⁵⁴

¹⁵² Právní stát je na jedné straně činným subjektem (garantem) zajišťování bezpečnosti, a na druhé straně objektem procesů zajišťování bezpečnosti.

¹⁵³ KUDRNA, Jan. *Právní aspekty zajišťování bezpečnosti státu: (rizika, výzvy a možnosti řešení)*. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2023. ISBN 978-80-7676-689-1. str. 136

¹⁵⁴ POKORNÝ, Ladislav. *Základy právní úpravy činnosti zpravodajských služeb*. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2007. ISBN 978-80-7251-242-3. str. 16

Primárně lze kontrolu zpravodajských služeb dělit na kontrolu *vnitřní* (tj. kontrola prováděná orgánem, který je organizační součástí dané služby) a kontrolu *vnější* (tj. kontrola prováděná orgánem stojícím mimo danou službu).¹⁵⁵

6.1 Vnitřní kontrola

Vnitřní kontrola zpravodajských služeb je vykonávána jednak vedoucími (nadřízenými) pracovníky zpravodajských služeb vůči svým podřízeným, a jednak speciálními nezávislými interními útvary s kontrolními funkcemi, které jsou zpravidla podřízeny přímo řediteli zpravodajské služby (např. orgány vnitřního auditu typu inspekce a orgány vnitřní bezpečnosti).¹⁵⁶

K provádění úkonů vnitřní kontroly jsou oprávněna jednotlivá specializovaná pracoviště (např. odbory, oddělení) té které služby, která jsou její přímou součástí.¹⁵⁷

V souvislosti s vnitřní kontrolou lze hovořit o těchto orgánech kontroly:

- *orgány inspekce – inspekce bývá povolávána ke kontrole dodržování právních předpisů a vnitřních předpisů,*
- *orgány vnitřní bezpečnosti – zjišťují eventuelní bezpečnostní rizika a provádí bezpečnostní řízení u příslušníků, zaměstnanců a uchazečů o přijetí k ZS,*
- *orgány interního auditu – zejména prověřují dodržování právních předpisů při hospodaření s veřejnými prostředky.*¹⁵⁸

Pro názornost zde lze poukázat na Výroční zprávu BIS za rok 2022, která uvádí, že odborné útvary BIS provedly celkem 37 kontrol. Cílem kontrolní činnosti bylo metodicky a věcně usměrňovat činnost organizačních útvarů ve finanční a materiálové oblasti, kontrolovat dodržování principu 3E a rovněž předcházet možnosti vzniku nežádoucích jevů, součástí kontrol byla odborná a konzultační pomoc.¹⁵⁹

6.2 Vnější kontrola

Vnější kontrola činnosti zpravodajských služeb je vykonávána, jak již napovídá samotný název, subjekty vně služby. Může být prováděna exekutivou (*executive*

¹⁵⁵ Tamtéž, str. 16

¹⁵⁶ KUDRNA, Jan. *Právní aspekty zajišťování bezpečnosti státu: (rizika, výzvy a možnosti řešení)*. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2023. ISBN 978-80-7676-689-1. str. 137

¹⁵⁷ Viz Obr. 2 (Vnitřní struktura ÚZSI) a Obr. 4 (Vnitřní struktura VZ)

¹⁵⁸ MICHÁLEK, Luděk; POKORNÝ, Ladislav; STIERANKA, Jozef; MARKO, Michal a VAŠKO, Adrián. *Zpravodajské služby a zpravodajská činnost*. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2021. ISBN 978-80-7598-725-9. str. 124

¹⁵⁹ *Bezpečnostní informační služba* [online]. Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2022 [cit. 1. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.bis.cz/public/site/bis.cz/content/vyrocní-zpravy/2022-vz-cj.pdf>

control), legislativními orgány (*legislative control*), soudy (*judicial review*). Kromě moci zákonodárné, výkonné a soudní se na vnější kontrole podílí také veřejnost, média a zvláštní orgány (tj. v České republice od 1.1. 2018 tzv. Orgán nezávislé kontroly zpravodajských služeb ČR).¹⁶⁰

Problematický prvek vnější kontroly spočívá zejména v nalezení vyváženosti mezi potřebou kontroly zpravodajských služeb na straně jedné a nutností utajení práce zpravodajské služby, včetně zachování nezbytné míry autonomie v jejich činnosti na straně druhé. Proto je při řešení způsobu nastavení oprávnění kontrolních orgánů podstatné nalezení optimálního systému kontroly, jenž by garantoval naplnění výše zmíněného požadavku. Tím je tzv. vícečetný systém kontroly spočívající v redistribuci úkolů a oprávnění mezi rozdílné subjekty.¹⁶¹

Když budeme vycházet ze zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách, zjistíme, že kontrolu zpravodajských služeb uskutečňuje vláda, Poslanecká sněmovna a Orgán nezávislé kontroly zpravodajských služeb ČR.¹⁶² Kontrola ze strany Poslanecké sněmovny probíhá prostřednictvím samostatných kontrolních orgánů pro jednotlivé zpravodajské služby a je podrobně upravena ve zvláštních zákonech¹⁶³.

Zcela zásadní roli v kontrole činnosti zpravodajských služeb má *exekutivní kontrola*, kterou v ČR vykonává vláda, neboť za činnosti zpravodajských služeb odpovídá a zároveň ji i koordinuje. Této problematice jsem se věnovala již v kapitole 2.1 (Zpravodajský systém v ČR), proto tam pro kontext odkazuji.

V ČR v souladu s principem demokratického právního státu (vyplývajícího z čl. 1 Ústavy) funguje i *soudní kontrola*. Tato kontrola funguje v souvislosti s používáním zpravodajské techniky. Její použití musí nejprve schválit soud (tzv. předběžná kontrola, kontrola a priori), jelikož jejím nasazením se přímo zasahuje do základních práv a svobod zaručených LZPS. Na to navazuje i tzv. následná kontrola (kontrola ex post facto), kdy soud po udělení povolení k použití zpravodajské techniky dále kontroluje, zda důvody k jejímu použití stále trvají, příp. může povolení odejmout. Soudní kontrola má tedy primárně za cíl zamezit zneužívání, případně odhalit již

¹⁶⁰ KUDRNA, Jan. *Právní aspekty zajišťování bezpečnosti státu: (rizika, výzvy a možnosti řešení)*. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2023. ISBN 978-80-7676-689-1. str. 137

¹⁶¹ Tamtéž, str. 138

¹⁶² §12 až 12i, Zákon č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky

¹⁶³ Pro BIS: §18 až 21 zákon č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě. Pro VZ: §21 až 24 zákon č. 289/2005 Sb., o Vojenském zpravodajství. Pro ÚZSI: §12a až 12d zákon č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky.

existující zneužívání prostředků, kterými zpravodajské služby zasahují do lidských práv a svobod.¹⁶⁴

Co se týče *parlamentní kontroly*, tak té se věnuji v následujících kapitolách zejména ve vztahu k jednotlivým zpravodajským službám. Je to právě parlamentní kontrola, které je v rámci existujících druhů kontroly přisuzován největší význam.

6.2.1 Kontrola BIS

Pokud jde o parlamentní kontrolu činnosti BIS, je upravena v části třetí zákona č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě. Podle tohoto zákona vykonává kontrolu činnosti BIS Poslanecká sněmovna v rámci, níž je k tomuto účelu zřizován zvláštní kontrolní orgán (obvykle označován jako Stálá komise pro kontrolu BIS). Na jednání tohoto zvláštního kontrolního orgánu a na práva a povinnosti jeho členů se přiměřeně vztahuje Jednací řád Poslanecké sněmovny. Členy zvláštního kontrolního orgánu mohou být pouze poslanci Poslanecké sněmovny. Orgán se skládá minimálně ze 7 členů.¹⁶⁵

V souvislosti s výkonem kontroly činnosti BIS vymezuje zákon o BIS způsob a rozsah kontroly a zároveň také vymezuje členům zvláštního kontrolního orgánu určitá oprávnění a povinnosti. Členové zvláštního kontrolního orgánu mohou vstupovat do objektů BIS, ale pouze v doprovodu jejího ředitele nebo jím pověřené osoby. Má-li kontrolní orgán za to, že činnost BIS nezákonně omezuje nebo poškozuje práva a svobody občanů, může žádat od ředitele BIS potřebné vysvětlení.¹⁶⁶ Na druhou stranu kontrolní orgán není oprávněn zasahovat do personálních pravomocí vedoucích pracovníků zpravodajských služeb, ani nahrazovat jejich řídicí činnost.¹⁶⁷

Dle §19 odst. 2 zákona č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě, je ředitel BIS povinen předkládat zvláštnímu kontrolnímu orgánu: statut BIS, návrh rozpočtu BIS, písemná zadání úkolů uložených vládou nebo prezidentem republiky, podklady potřebné ke kontrole plnění rozpočtu BIS a vybrané vnitřní předpisy (vydávané podle § 148 odst. 2). Dle §19 odst. 3 zákona č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě, předkládá ředitel BIS na požádání zvláštního kontrolního orgánu další významné dokumenty a zprávy.¹⁶⁸

¹⁶⁴ KUDRNA, Jan. *Právní aspekty zajišťování bezpečnosti státu: (rizika, výzvy a možnosti řešení)*. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2023. ISBN 978-80-7676-689-1. str. 143

¹⁶⁵ §18 odst. 2 zákona č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě

¹⁶⁶ §20 odst. 1 zákona č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě

¹⁶⁷ §19 zákona č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě

¹⁶⁸ K tomu více v ustanovení §19 odst. 3 zákona č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě,

6.2.2 Kontrola ÚZSI

Parlamentní kontrola činnosti ÚZSI je upravena obdobně jako u BIS a VZ. Je upravena v ustanovení §12a až 12d zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách. Vykonává ji zvláštní kontrolní orgán, který se skládá též ze 7 členů, poslanců Poslanecké sněmovny.¹⁶⁹ Určitou abnormalitou je, že parlamentní kontrola ÚZSI je účinná teprve od roku 2018. Do roku 2017 ÚZSI jako zpravodajská služba s vnější působností nespádala pod parlamentní kontrolu, navzdory faktu, že měla některá oprávnění k činnostem na území ČR.

Oprávnění členů zvláštního kontrolního orgánu jsou obdobná těm u BIS a VZ.

6.2.3 Kontrola VZ

Pro úplnost je nutné doplnit, že i parlamentní kontrola VZ je upravena obdobně jako u BIS a ÚZSI.¹⁷⁰ Vykonává ji Poslanecká sněmovna dle ustanovení §21 odst. 1 zákona č. 289/2005 Sb., o Vojenském zpravodajství. I zde je k účelu kontroly činnosti zřízen tzv. zvláštní kontrolní orgán.

6.2.4 Kontrola Orgánem nezávislé kontroly zpravodajských služeb

Určitým problematickým prvkem výše popsaného systému kontroly exekutivní a parlamentní je riziko vlivu stranických politických zájmů. Při kontrole zpravodajských služeb mají proto zvláštní význam orgány stojící mimo politiku a stranické zájmy jednotlivých politických stran.¹⁷¹ Takovým nezávislým orgánem v podmínkách ČR je Orgán nezávislé kontroly zpravodajských služeb (dále jen „ONK“). Ten byl vytvořen s účinností od 1. 1. 2018 novelou zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky.¹⁷² Tato novela zákona zavedla tzv. „dvouúrovňový“ systém kontroly zpravodajských služeb. Ta spočívá v tom, že v tzv. první úrovni kontroly budou kontrolu zpravodajských služeb i nadále vykonávat zvláštní kontrolní orgány Poslanecké sněmovny, tedy příslušné stálé komise. Na druhé úrovni bude pak v budoucnu kontrolu zpravodajských služeb vykonávat nově vytvořený Orgán nezávislé kontroly zpravodajských služeb České republiky.

¹⁶⁹ §12a zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky

¹⁷⁰ Viz ustanovení §21 až 24 zákona č. 289/2005 Sb., o Vojenském zpravodajství.

¹⁷¹ KUDRNA, Jan. *Právní aspekty zajišťování bezpečnosti státu: (rizika, výzvy a možnosti řešení)*. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2023. ISBN 978-80-7676-689-1. str. 143

¹⁷² *Zákon pro lidi* [online]. Zákon, který se mění zákon č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky [cit.6.9.2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2017-325>

ONK je volen Poslaneckou sněmovnou z kandidátů navržených vládou na pětileté volební období, v počtu pěti členů. Do funkce lze být člen zvolen i opakovaně, nikoliv však více jak dvakrát po sobě.¹⁷³ Zákon taxativně vymezuje i podmínky, kdo a za jakých podmínek může být členem Orgánu nezávislé kontroly. Členem se může stát pouze státní občan České republiky, který dosáhl 40 let věku a je držitelem platného osvědčení fyzické osoby pro stupeň utajení Přísně tajné.¹⁷⁴ Původně měl člen tohoto orgánu splňovat ještě podmínku dosažení vysokoškolského vzdělání v oblasti práva. Tato podmínka byla novelizací zákona odstraněna.

Zákon v ustanovení §12e odst. 3 zákona o zpravodajských službách České republiky, vymezuje i negativní podmínky členství v tomto orgánu, a to v tom směru, že se nesmí jednat o osobu, která byla v posledních 3 letech ve služebním či pracovním poměru u bezpečnostního sboru ČR, vojákem z povolání nebo zaměstnancem ozbrojených sil ČR. Funkce člena orgánu nezávislé kontroly je neslučitelná s funkcí prezidenta republiky, člena vlády a jeho náměstka, senátora, poslance, soudce, příslušníka bezpečnostního sboru atd.¹⁷⁵

Členové orgánu nezávislé kontroly jsou při výkonu své funkce nezávislí a jsou vázáni pouze právním řádem České republiky. Nesmí se nechat ovlivňovat veřejným míněním, politickými tlaky, ani médii.¹⁷⁶

*„ONK je při výkonu své kontrolní činnosti oprávněn požadovat od zpravodajské služby všechny potřebné informace o její činnosti, které souvisejí s prováděnou kontrolou“, s výjimkou těch, které zákon výslovně vylučuje.*¹⁷⁷

Zpravodajská služba není povinna orgánu nezávislé kontroly předat informaci, která by mohla:

- a) zmařit účel probíhající akce; zpravodajská služba takovou informaci nepředá pouze s předchozím souhlasem předsedy vlády,*
- b) odhalit totožnost příslušníků zpravodajské služby vykonávajících zpravodajskou činnost,*
- c) odhalit totožnost osob jednajících ve prospěch zpravodajské služby,*
- d) ohrozit jiné osoby, jejichž bezpečnost je v důležitém zájmu zpravodajské služby, nebo*

¹⁷³ §12e odst. 1 zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky

¹⁷⁴ §12e odst. 2 zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky

¹⁷⁵ §12e odst. 4 zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky

¹⁷⁶ §12e odst. 5 zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky

¹⁷⁷ §12g odst. 1 zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky

e) *porušit požadavky zpravodajské služby cizí moci na nepředání utajované informace třetí straně.*¹⁷⁸

Hlavním úkolem ONK je vykonávat, na základě podnětu některého ze zvláštních kontrolních orgánů, kontrolu zákonnosti činnosti zpravodajské služby v oboru její působnosti na území ČR, včetně dodržování základních práv a svobod.¹⁷⁹

Pokud ONK dospěje k závěru, že činnost zpravodajské služby protiprávně zasahuje do základních práv a svobod nebo porušuje zákon, je oprávněn vyžadovat od ředitele příslušné zpravodajské služby potřebná vysvětlení.¹⁸⁰

Po ukončení prováděné kontroly ONK sepíše zprávu, která bude obsahovat informace a závěry, zda v prošetřovaném případě došlo k nelegálnímu zásahu do práv a svobod nebo zda a jak došlo porušení zákonných předpisů.¹⁸¹

Jestliže ONK při provádění své kontrolní činnosti dojde k podezření, že činnost zpravodajské služby nelegálně zasahuje do základních práv a svobod lidí nebo že jsou porušovány zákonné předpisy, navrhne ONK příslušnému řediteli zpravodajské služby, předsedovi vlády nebo příslušnému členu vlády, aby přijali opatření nezbytná k odstranění nedostatků. Každé podezření ze spáchání trestného činu příslušníkem zpravodajské služby, které orgán nezávislé kontroly zjistí při prováděné kontrole, je povinen oznámit nejvyššímu státnímu zástupci.¹⁸²

O probíhající kontrole orgánem nezávislé kontroly musí být vždy informován ředitel zpravodajské služby.¹⁸³

Vytvoření ONK lze zcela nepochybně vnímat jako pozitivní krok, který doplňuje stávající kontrolní systém o nezávislý prvek. Stěžejní pro správné fungování tohoto nezávislého a důvěryhodného expertního orgánu je bez pochyby jeho kvalitní obsazení. Pokud bude ONK kvalitně obsazen má velký potenciál naplnit očekávání a upevnit i postavení ČR na mezinárodní úrovni, zejm. mezi státy s rozvinutou právní úpravou vyvážené, efektivní a politicky neutrální kontroly zpravodajských služeb. Bohužel musím konstatovat, že doposud nebyl tento orgán obsazen, tudíž je prozatím nefunkční. S otázkou, proč tomu tak je a jaký názor panuje na vytvoření ONK, jsem se obrátila přímo na příslušníky jednotlivých zpravodajských služeb, kteří byli ochotni vyjádřit svůj názor na danou problematiku. Zajímavý názor na tento problém poskytl

¹⁷⁸ §12g odst. 2 zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky

¹⁷⁹ §12 odst. 3 zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky

¹⁸⁰ §12g odst. 3 zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky

¹⁸¹ §12g odst. 4 zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky

¹⁸² §12g odst. 5 zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky

¹⁸³ §12g odst. 6 zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky

brigádní generál Václav Žid, ředitel sekce technické Vojenského zpravodajství, který vnímá jako hlavní důvod neobsazení ONK jeho z počátku nastavená kritéria výběru, a i neatraktivní nastavení odměny za tuto činnost. Sám vytvoření ONK hodnotí jako pozitivní posun. *„Za Vojenské zpravodajství mohu říct, že za vytvoření takového orgánu jsme moc rádi. Byli bychom rádi, aby tedy i fungoval. To, že nefunguje, je nejspíše důsledkem z počátku nastavených kritérií výběru. Vždy se přihlásil nějaký kandidát, který by o to zájem měl, ale problémem byla často prověrka fyzické osoby na stupeň utajení „Přísně tajné“ a následně i požadavek právnického vzdělání. V roce 2018, kdy byl tento kontrolní orgán vytvořen, si málokterý právník chtěl nechat udělat zmiňovanou prověrku, jelikož ani odměna nebyla příliš lákavá. Dle mého je stěžejní při výběru dbát na to, aby tito lidé byli důvěryhodní, jelikož zde existuje předpoklad, že tito lidé budou mít přístup do „živých“ kauz.“¹⁸⁴*

Druhý názor na danou problematiku vyjádřil bývalý ředitel ÚZSI v letech 2014-2018 brigádní generál Jiří Šašek, následovně: *„Stav, kdy máme již více jak 6 let účinnou zákonnou úpravu nezávislé kontroly zpravodajských služeb, ale orgán nezávislé kontroly nemáme dosud obsazen, považuji za mírně řečeno nešťastný. Domnívám se, že nezávislý charakter kontroly ze strany orgánu nezávislé kontroly je vymezen poměrně jasně a důsledně, plně rozumím i přísnému nastavení podmínek pro členství v tomto orgánu. Osobně se domnívám, že kontrola zpravodajských služeb je významným předpokladem pro jejich řádné fungování. Absence nezávislé kontroly může na jedné straně samozřejmě vést ke zvýšení rizika zneužití pravomocí či porušování lidských práv, k nedostatku transparentnosti a tím i ke snížení důvěry veřejnosti a obecně samozřejmě může dojít až k oslabení demokratických principů a institucí, což může ohrozit stabilitu a legitimitu státu. Na druhou stranu si dovoluji tvrdit, že existence nezávislého kontrolního orgánu může pomoci samotné zpravodajské službě při ochraně před vnějšími (zpravidla cílenými) útoky, zaměřenými na znevažování činnosti, podryvání autority či úmyslnému snižování reputace zpravodajské služby. Aktuálně nemám povědomí o tom, proč dosud nedošlo k obsazení orgánu nezávislé kontroly zpravodajských služeb. Domnívám se ale, že je důležité, aby vláda a legislativní orgány přijaly opatření k odstranění překážek a zajištění toho, aby role nezávislého kontrolního orgánu byla v dohledné době efektivně naplněna.“¹⁸⁵*

¹⁸⁴ Brigádní generál Václav Žid. Zástupce ředitele Vojenského zpravodajství a ředitel sekce technické.

¹⁸⁵ Brigádní generál JUDr. Ing. Jiří Šašek. Od roku 2014 do roku 2018 byl ředitelem ÚZSI.

Oba tyto výše zmíněné názory jsou ve své podstatě stejné. Shodují se na tom, že je důležité tento nedostatek (tj. neobsazení ONK) odstranit a že nastavená kritéria by se měla znovu zvážit.

6.2.5 Kontrola veřejností a tiskem

V neposlední řadě bych ráda ještě zmínila o kontrole veřejnosti a s ní související kontrole médií, zejména tiskem. Nejedná se zcela o typickou a standartní kontrolu, ale funguje zejména z důvodu naplňování požadavku transparentnosti a informační povinnosti veřejné moci.¹⁸⁶

Společenská kontrola, kontrola veřejností a tiskem je uskutečňována více způsoby. S veřejností komunikují prostřednictvím tiskových mluvčí a svých webových stránek, kde ji informují o své činnosti, popisují své úkoly a strukturu, a kde zveřejňují s výjimkou ÚZSI své výroční zprávy.

V rámci svobodného přístupu k informacím obecně nejsou zpravodajské služby vyloučeny z okruhu povinných subjektů.¹⁸⁷ Zákon ovšem limituje jinak širokou škálu dostupnosti informací ve vztahu ke zdrojům a informacím pocházejícím či souvisejícím s činnostmi zpravodajských služeb. Jedná se zejména o dva důvody, pro které zpravodajská služba jako jinak povinný subjekt informace neposkytne. (Michálek, Pokorný, Stieranka, Marko, & Vaško, 2021)¹⁸⁸ Za prvé jde o případ, kdy je požadována informace, která je v souladu s právními předpisy označena za utajovanou informaci, k níž žadatel nemá oprávněný přístup.¹⁸⁹ Za druhé se jde o informaci o plnění úkolů nebo o činnosti zpravodajských služeb, pokud by poskytnutí této informace ohrozilo plnění jejich úkolů či ochranu utajovaných informací.¹⁹⁰

Nenahraditelnou roli zde hrají média a tisk, která svým způsobem také vykonávají kontrolu zpravodajských služeb. Jsou takovým pomyslným „bičem“ pro preciznost fungování zpravodajských služeb, jelikož jakékoliv pochybení nebo aféra dotýkající se zpravodajských služeb, neunikne pozornosti médií. Ty následně zprostředkovávají nejrůznější informace občanům ČR. Zde je zásadní poznamenat, že ne vždy jsou takové informace relevantní. Problematika činnosti zpravodajských služeb

¹⁸⁶ Viz čl. 17 odst. 5, Listiny základních práv a svobod a dále také zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím

¹⁸⁷ §2 zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím

¹⁸⁸ MICHÁLEK, Luděk; POKORNÝ, Ladislav; STIERANKA, Jozef; MARKO, Michal a VAŠKO, Adrián. *Zpravodajské služby a zpravodajská činnost*. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2021. ISBN 978-80-7598-725-9. str. 131

¹⁸⁹ §7 a §11 odst. 1 zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím

¹⁹⁰ §11 odst. 4 pís. c) zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím

je mnohdy komplikovaná, složitá, rozsáhlá a je nutno ji posuzovat v kontextu, nikoliv na základě informací vytržených z kontextu.

Závěr

Zpravodajské služby nebo jejich ekvivalenty existovaly, existují, a i do budoucna existovat budou. Jsou nedílnou součástí bezpečnostní správy státu a výrazem suverenity státu, přičemž se v rámci bezpečnostní správy České republiky se jedná o státní orgány sui generis. Zpravodajské služby slouží jako prostředek ochrany bezpečnosti státu dovnitř i navenek. Jsou zřízeny zákonem za účelem získávání, shromažďování a vyhodnocování informací důležitých pro ochranu ústavního zřízení, významných ekonomických zájmů, bezpečnost a obranu České republiky.

Zpravodajské služby České republiky tak, jak je známe v dnešní podobě, prošly takovou změnou, že je nutné považovat je za zcela legitimní a nezbytnou součást České republiky. Z hlediska jejich utajovanosti by se na první dojem mohlo zdát, že o nich vlastně nelze nic napsat. Částečně tomu tak opravdu je. V rámci této diplomové práce, jsem se proto držela právního rámce jejich činnosti, oprávnění, kontroly a zejména právního zakotvení jejich vzájemné spolupráce a koordinace. Zároveň jsem se snažila o uvedení demonstrativních příkladů, což bylo do značné míry komplikované, jelikož není možné veřejně informovat o probíhajících tzv. živých kauzách, konkrétních taktických postupech či metodách.

V úvodních kapitolách jsem vymezila základní pojmy týkající se zpravodajských služeb a dále jsem se snažila případnému čtenáři přiblížit právní rámec ukotvení zpravodajských služeb v rámci zpravodajského systému České republiky. Následně bylo popsáno dělení zpravodajských služeb podle jejich působnosti.

Podstatnou část práce obsahoval poměrně rozsáhl popis zpravodajského systému České republiky, za kterým následoval též podrobný popis jednotlivých tuzemských zpravodajských služeb. Jednalo se o Bezpečnostní informační službu, Úřad pro zahraniční styky a informace a Vojenské zpravodajství. Byl popsán právní rámec, ve kterém tyto služby vykonávají své úkoly, zaměření jejich činnosti v rámci jejich působnosti. Blíže jsem přiblížila jejich organizační strukturu, jejich vedení a povinnosti příslušníků jednotlivých zpravodajských služeb. Zde nebyl opomenut ani návrh zákona o Úřadu pro zahraniční styky a informace. V příslušné pasáži jsem pro ilustraci a přehledné porovnání zpravodajských služeb České republiky vytvořila tabulku. Zmíněny byly i vybrané právní problémy týkající se systému zpravodajských služeb.

Hlavním cílem mé diplomové práce bylo přiblížit koordinaci činnosti zpravodajských služeb a následně i jejich vzájemnou spolupráci. Tyto dvě kapitoly jsou

do jisté míry specifické, jelikož uvedené informace v příslušných pasážích vychází z osobních zkušeností příslušníků všech tří zpravodajských služeb. Během psaní této práce jsem měla tu možnost navštívit jejich pracoviště a danou problematiku s nimi probrat. To považuji za velký přínos této práce, jelikož obě problematiky (tj. koordinaci a spolupráci) považuji za stěžejní oblasti fungování zpravodajských služeb.

Otázka koordinace zpravodajských služeb je rovněž „věčným“ tématem diskusí v rámci zpravodajských služeb či diskusí s měnicími se politickými subjekty. Proto jsem se v rámci této kapitoly, vedle zadávání úkolů zpravodajským službám a podáváním zpráv ze strany zpravodajských služeb, soustředila zejména na funkčnost současného systému koordinace. V souvislosti s tím, jsem se svých respondentů doptávala na názor na možnost vytvoření systému hierarchického uspořádání zpravodajských služeb. Tím jsem měla na mysli, zda by nebylo na místě ustanovit „šéfa“, který by stál nad všemi zpravodajskými službami, sdružoval by je pod sebou, koordinoval jejich činnost, rozděloval úkoly. Zároveň by tím nebyla narušena pozice vlády, jelikož by jí tento subjekt byl podřízen a veškerou agendu zpravodajských služeb by s vládou konzultoval.

A jako v každém diskutovaném tématu můžeme v zavedení „nadřízeného“ orgánu, který by měl za úkol koordinovat činnost jednotlivých zpravodajských služeb nalézt řadu potencionálních výhod i nevýhod. Mezi výhody takové koordinace by bezesporu patřila: zlepšená koordinace činnosti zpravodajských služeb, snížení rizika duplikace práce a překryvu priorit činnosti, snížení rizika neshod mezi službami; efektivnější využití zdrojů a prostředků mezi jednotlivé služby; zvýšená transparentnost služeb a tím posílení důvěry veřejnosti ve služby.

Mezi nevýhody koordinačního tělesa bych zařadila riziko politického zasahování do činnosti služeb, možnost ohrožení nezávislosti služeb a jejich objektivity; možný negativní postoj ze strany představitelů stávajících služeb; a náročnou implementaci (legislativní změny, změna procesů...).

Další značně obsáhlou kapitolou je již zmíněná spolupráce zpravodajských služeb. Zde bylo mým hlavním cílem posoudit současnou právní úpravu této oblasti, a to zejména z hlediska její funkčnosti. Významnou část této kapitoly tvoří názory a zkušenosti jednotlivých příslušníků zpravodajských služeb, kteří byli tak ochotní a do této debaty se semnou pustili.

Na základě jednotlivých rozhovorů si myslím, že mohu zhodnotit vzájemnou spolupráci zpravodajských služeb v rámci ČR jako zákonem možnou, prakticky probíhající a v celkovém měřítku ji lze zhodnotit jako velmi dobrou. Vždy je nutné ale

vycházet především z účelnosti této spolupráce, kdy si každá zpravodajská služba chrání své lidské zdroje. To je zcela bezpochyby zásadní věc. Ochrana lidských zdrojů je velmi důležitá a každá zpravodajská služba chrání jejich identitu i jakékoliv podrobnosti ke svým zdrojům. Ochrana zdroje tak někdy může převážit i nad spoluprací.

Zajímavým a zprvu neplánovaným tématem kapitoly o spolupráci se stala otázka transparentnějšího sdílení informací a celkové spolupráce služeb s veřejností. K čemu je shánět zpravodajské informace, aby na nich pak zpravodajské služby „seděli“, měli je v trezoru a těšili se z nich. Tento přístup je v současné čím dál víc populární a přicházejí s ním zejména americké a britské tajné služby, které tvrdí, že je třeba zpravodajské informace používat, odtajnit a dostat je tam kam je potřeba. Dle mého názoru, je to i žádoucí pro rozptýlení možných pochybností ohledně práce a důležitosti zpravodajských služeb a v konečném důsledku to napomáhá i ke zvýšení transparentnosti.

Obsahem poslední kapitoly byla pak problematika kontroly zpravodajských služeb České republiky. V úvodu je uvedeno základní dělení vykonávané kontroly. V dalších odstavcích jsou pak popsány orgány či instituce, které přímo kontrolu vykonávají. Zde nešlo opominout několikaletou neobsazenost již zákonem vytvořeného funkčního orgánu nezávislé kontroly.

Na závěr bych ráda shrnula, že Česká republika disponuje v současném problematickém a nebezpečném světě funkčním zpravodajským systémem. Zpravodajské služby jsou schopny napomáhat zajištění bezpečnosti České republiky, především k ochraně jejího demokratického zřízení a jejích občanů. K plnění všech úkolů disponují dostatečným mandátem. Je otázkou, zda by do budoucna neměl být rozšířen, a to zejména v souvislosti s hrozbami moderního světa. Ruku v ruce s tím je nutné i udržet stávající systém kontroly, aby nedocházelo k zneužívání pravomocí. Kontrolní systém lze považovat za dostatečně propracovaný, k jeho zlepšení by ovšem bylo ideální konečně naplnit i literu zákona obsadit orgán nezávislé kontroly. Nedostatky v rámci koordinace sice jsou, ale nikterak zásadní. Přesto je dobré se o těchto nedostatcích bavit a do budoucna přemýšlet o zjednodušení celého systému a setření rozdílů mezi jednotlivými službami. V neposlední řadě bych chtěla dodat, že spolupráci zpravodajských služeb považuji za zcela klíčový faktor činnosti zpravodajských služeb, který je nezbytný v boji proti terorismu, kybernetickým hrozbám, organizovanému zločinu a dalším bezpečnostním rizikům. Ředitelé

jednotlivých zpravodajských služeb by spolupráci služeb měly vždy podporovat. Spolupráci na úrovni národních služeb považují za naprostou samozřejmost, pokud chceme i nadále podporovat a prohlubovat spolupráci na úrovni mezinárodní, zejména tam, kde by to mělo smysl pro bezpečnostní zájmy České republiky. Lze konstatovat, že i přes veškeré zmíněné nedostatky, je existence a fungování zpravodajských služeb stěžejní pro politické, ekonomické i bezpečnostní zájmy České republiky.

Seznam zkratek

BIS	Bezpečnostní informační služba
BRS	Bezpečnostní rada státu
Stálé komise	Stálé komise pro kontrolu činnosti Bezpečnostní informační služby a Stálá komise pro kontrolu činnosti Vojenského zpravodajství bez
Trestní řád	Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů
Ústava	Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
Ústavní zákon o bezpečnosti ČR	Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějších předpisů
ÚZSI	Úřad pro zahraniční styky a informace
VZ	Vojenské zpravodajství
Zákon o BIS	Zákon č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě, ve znění pozdějších předpisů
Zákon o ochraně utajovaných informací	Zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti, ve znění pozdějších předpisů
Zákon o služebním poměru	Zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů
Zákon o VZ	Zákon č. 289/2005 Sb., o Vojenském zpravodajství, ve znění pozdějších předpisů

Zákon o
zpravodajských
službách

Zákon č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České
republiky, ve znění pozdějších předpisů

Seznam použité literatury

Knižní publikace

- BRZYBOHATÝ, Marian. Terorismus I. Praha: Police History, 1999. ISBN 80-902670-1-7.
- Kudrna, J. (2022). *Ústava v kontextu společenských změn*. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7552-076-0.
- Kudrna, J. (2023). *Právní aspekty zajišťování bezpečnosti státu: (rizika, výzvy a možnosti řešení)*. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7676-689-1.
- Michálek, L. (2011). *Základy zpravodajské činnosti*. Praha: Policejní akademie České republiky. ISBN 978-80-7251-360-4.
- Michálek, L., Pokorný, L., Stieranka, J., Marko, M., & Vaško, A. (2021). *Zpravodajské služby a zpravodajská činnost*. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7598-725-9.
- Pokorný, L. (2007). *Základy právní úpravy činnosti zpravodajských služeb*. Praha: Vydavatelství PA ČR.
- Potočný, J., & Ondřej, J. (2011). *Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část*. Praha: C.H. Beck.
- Růžek, J. (2014). *V lanbyrintu zpravodajských služeb*. Praha: Šulc-Švarc.

Zákonná úprava

- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 289/2005 Sb., o Vojenském zpravodajství, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti,
ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů

Důvodová zpráva k zákonu č. 153/1994 Sb. o zpravodajských službách České republiky
Usnesení vlády ČR č. 1098/1999 ze dne 18. října 1999 k aktualizaci priorit
zpravodajské činnosti, ve znění pozdějších předpisů

Nařízení vlády č. 522/2005 Sb., kterým se stanoví seznam utajovaných informací, ve
znění pozdějších předpisů

Internetové zdroje

Vláda České republiky [online]. Bezpečnostní rada státu [cit.11.3.2024]. Dostupné z:
<https://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/brs/brs-uvod-3851/>

Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Výbor pro zpravodajskou činnost
[cit.11.3.2024]. Dostupné z:

<https://www.mvcr.cz/sluzba/docDetail.aspx?docid=6391&docType=ART&chnum=2>

Vláda České republiky [online]. Usnesení Bezpečnostní rady státu ze dne 6. června 2005
č. 54 ke Standardizaci a Statutu Společné zpravodajské skupiny [cit.11.3.2024].
Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/brs/cinnost/zaznamy-z-jednani/usn-54.pdf>

Vláda České republiky [online]. Usnesení Bezpečnostní rady státu ze dne 14. srpna 2012
č. 9 ke Statutu Společné zpravodajské skupiny [cit.11.3.2024]. Dostupné z:
<https://vlada.gov.cz/assets/ppov/brs/pracovni-vybory/zpravodajska-cinnost/Statut-SZS.pdf>

Bezpečnostní informační služba [online]. Odbor vnitřní bezpečnosti [cit. 12. 3. 2024].
Dostupné z: <https://www.bis.cz/odbor-vnitri-bezpecnosti/>

Bezpečnostní informační služba [online]. Inspekce [cit. 12. 3. 2024]. Dostupné z:
<https://www.bis.cz/inspekce/>

Bezpečnostní informační služba [online]. Skupina interního auditu [cit. 12. 3. 2024].
Dostupné z: <https://www.bis.cz/skupina-interniho-audit/>

Bezpečnostní informační služba [online]. O nás [cit. 10.3.2024]. Dostupné z:
<https://www.bis.cz/poslani-zasady-a-kredo/>

Bezpečnostní informační služba [online]. Čím se zabýváme [cit. 10.3.2024]. Dostupné
z: <https://www.bis.cz/cim-se-zabyvame/>

Bezpečnostní informační služba [online]. Kybernetická bezpečnost [cit. 12. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.bis.cz/kyberneticka-bezpecnost/>

Úřad pro zahraniční styky a informace [online]. Kdo jsme [cit.12.2.2024]. Dostupné z: <https://www.uzsi.cz/kdo-jsme.html>

Úřad pro zahraniční styky a informace [online]. Naše historie [cit.12.2.2024]. Dostupné z: <https://www.uzsi.cz/historie.html>

Úřad pro zahraniční styky a informace [online]. Co děláme [cit.12.2.2024]. Dostupné z: <https://www.uzsi.cz/co-delame.html>

iRozhlas [online]. [cit. 14.3.2024]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/uzsi-petr-mlejnek-ministerstvo-vnitra-zakon-vit-rakusan-petr-zeman_2209200500_gut

Zákony pro lidi [online]. Návrh zákona o Úřadu pro zahraniční styky. [cit. 14.3.2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/monitor/5817503.htm>

Zákony pro lidi [online]. Důvodová zpráva k Návrhu zákona o Úřadu pro zahraniční styky a informace [cit.6.9.2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/monitor/5817503.htm>

Vojenské zpravodajství [online]. Kdo jsme [cit.15.2.2024]. Dostupné z: <https://www.vzcr.cz/kdo-jsme-35>

Speciální síly AČR [online]. [cit.15.2.2024]. Dostupné z: <https://specialnisily.army.cz/601skss>

Vojenské zpravodajství [online]. Novela zákona o vojenském zpravodajství [cit.16.2.2024]. Dostupné z: <https://vzcr.cz/novela-zakona-o-vojenskem-zpravodajstvi-151>

Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Trestněprávní úprava [cit.5.3.2024]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/cthh/clanek/trestnepravni-uprava.aspx>

Úřad pro zahraniční styky a informace [online]. Civilní rozvědka v letech 1990-1993 [cit. 26. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.uzsi.cz/dokumenty-ke-stazeni.html>

Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2022. [online]. [cit. 25.3.2024]. Dostupné z: <https://www.bis.cz/vyrocní-zpravy/vyrocní-zprava-bezpecnostni-informacni-sluzby-za-rok-2022-2cd547c8.html>

Aktuálně.cz [online]. [cit. 27.3. 2024]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/fbi-cesko-rusko-hackeri/r~a864ea18e5ec11eeb2180cc47ab5f122/>

Vojenské zpravodajství [online]. Tiskové zprávy [cit.27.3.2024]. Dostupné z: <https://www.vzcr.cz/soucasti-kyberneticke-obrany-je-i-moznost-aktivniho-zasahu-231>

Vlastní rozhovory

Ing. Bc. Pavel Vedral. Jedná se o dlouholetého příslušníka zpravodajské služby České republiky, konkrétně BIS. Náplň práce vychází z působnosti BIS dle zákona č. 153/1994 Sb. Konkrétně se ho týká § 5, odst. 1. písm. e), tedy boj proti terorismu. Náplní této práce je včas odhalovat a předjímat rizikům z hlediska mezinárodního terorismu, který by ohrozil svrchovanost ČR, její bezpečnost jakožto i obyvatel ČR.

Brigádní generál Václav Žid. Zástupce ředitele Vojenského zpravodajství a ředitel sekce technické. Většinu své kariéry se zaměřuje na informační technologie, informační bezpečnost a strategické řízení. U Vojenského zpravodajství se podílí na budování nových schopností v operační doméně Cyber a v doméně Space. Podporuje program pro vědu, výzkum a inovace. Dále se zasazuje o zavádění nových technologií pro podporu dosažení mise organizace. V loňském roce se podílel na předsednictví ČR Vojenskému zpravodajskému výboru NATO.

Brigádní generál JUDr. Ing. Jiří Šašek. Po ukončení vysokoškolského studia a absolvování základní vojenské služby v roce 1993 nastoupil k Policii České republiky, kde jsem prošel několika pozicemi v rámci kriminální policie. Začínal jako policejní agent ve specializované složce policie a následně mnoho let pracoval na hospodářské kriminálce v rámci Správy Západočeského kraje. Počátkem roku 2006 byl převelen k jedné ze zpravodajských služeb České republiky – Úřadu pro zahraniční styky a informace (ÚZSI). Od roku 2014 do roku 2018 byl ředitelem úřadu.

Ing. Marek Hejduk, MPA. Bývalý příslušník ÚZSI v letech 2001 až 2009 a 2011 až 2017. Ředitel odboru bezpečnosti a krizového řízení.

Seznam obrázků

OBRÁZEK 1 - ZPRAVODAJSKÝ SYSTÉM V ČESKÉ REPUBLICĚ.....	14
OBRÁZEK 2 - ORGANIZAČNÍ SCHÉMA ÚŘADU PRO ZAHRANIČNÍ STYKY A INFORMACE	25
OBRÁZEK 3 – ZPRAVODAJSKÝ CYKLUS	27
OBRÁZEK 4 - VNITŘNÍ ORGANIZAČNÍ STRUKTURA VOJENSKÉHO ZPRAVODAJSTVÍ	31

Koordinace a spolupráce zpravodajských služeb v České republice

Abstrakt a klíčová slova

Tato diplomová práce se zaměřuje na právní rámec postavení, působnosti, koordinace činnosti a vzájemné spolupráce zpravodajských služeb České republiky. Těmi jsou Bezpečnostní informační služba, Úřad pro zahraniční styky a informace a Vojenské zpravodajství. V jednotlivých kapitolách autorka nejprve popisuje vymezení jednotlivých zpravodajských služeb České republiky, jejich definici a jejich bližší dělení. Dále je v této práci popsána struktura zpravodajského systému, s důrazem na postavení vlády České republiky. Poté je blíže vymezena i struktura jednotlivých zpravodajských služeb České republiky, jejich konkrétní rozdělení a způsoby řízení. Práce analyzuje postavení zpravodajských služeb v rámci systému státní správy, dále se zaměřuje specifika jejich zákonem stanovené působnosti. Následně jsou zde uvedeny některé právní problémy současného zpravodajského systému. Stěžejní částí této diplomové práce jsou rozhovory se současnými i bývalými příslušníky jednotlivých zpravodajských služeb, které jsou zaměřeny zejména na téma koordinace činnosti a vzájemné spolupráce zpravodajských služeb. V poslední části této práce je obsažena problematika kontroly tuzemských zpravodajských služeb. Je zde popsán význam této kontroly, její fungování v rámci jednotlivých zpravodajských služeb a další dělení. Práce uvádí též subjekty tuto kontrolu vykonávající. Závěrem je poskytnut osobní pohled autorky na danou problematiku, jenž vychází zejména z teoretického zkoumání dané problematiky, z rozhovorů s jednotlivými respondenty a jejich vzájemné komparace a vyhodnocení. Rozhovory je nutno vnímat spíše jako jednotlivé subjektivní názory, jež jsou podloženy objektivními informacemi. Autorka vychází z právní úpravy účinné k 1. 3. 2024.

Klíčová slova: koordinace a spolupráce zpravodajských služeb, zpravodajský systém České republiky, zpravodajské služby.

Coordination and cooperation of intelligence services in the Czech Republic

Summary and key words

This diploma thesis focuses on the legal framework of the status, scope, coordination of activities and mutual cooperation of the intelligence services of the Czech Republic. These are the Security Information Service, the Office for Foreign Relations and Information and the Military Intelligence. In the individual chapters the author first describes the definition of the individual intelligence services of the Czech Republic, their definition and their further division. Next, the structure of the intelligence system is described, with emphasis on the position of the Government of the Czech Republic. Then, the structure of the individual intelligence services of the Czech Republic, their specific divisions and management methods are defined in more detail. The thesis analyses the position of the intelligence services within the system of state administration, further focusing on the specifics of their statutory remit. Subsequently, some legal problems of the current intelligence system are presented. Interviews with current and former members of the various intelligence services are a central part of this thesis, focusing in particular on the topic of coordination and cooperation between intelligence services. The last part of this thesis covers the issue of control of domestic intelligence services. The importance of this control, its functioning within the individual intelligence services and further subdivisions are described. The thesis also presents the entities exercising this control. Finally, the author's personal view of the issue is provided, which is based mainly on theoretical research of the issue, interviews with individual respondents and their mutual comparison and evaluation. The interviews should be seen as individual subjective opinions, which are supported by objective information.

The author is based on the legislation in force on 1 March 2024.

Key words: coordination and cooperation of intelligence services, intelligence system of the Czech Republic, intelligence services.